

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

VI. évfolyam

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1897. 2. szám.

Erdély néprajza.

Erdélyország, Te ragyogó ékességű opálkő, melynek tarka szépségei változatos színekben pompáznak, milyen különbözők, milyen sokfélék, milyen gazdagok a Te színekéid! Mint nagyszerű kalaidoszkopnak a spektrumai, olyan ezerszép-ségűek és harmonikusak a Te vidékeid, a Te népeid, a Te természeti és ethnográfiai külön-féleségeid. Akár merről tekintsen Téged az ember, akár melyik oldalról vegye szemügyre ékes külsődet, mindig új meg új felséges színgazdagságú képcsoportok tárulnak a gyönyörködő szem elé.

Itt egekig nyúló, hókoszorúzza hegyóriások, amott sárga kalásztengertől aranyozott lapályok; itt bámulatos alakulatú fekete bazalt-tömbök, amott emberkéz nem írtotta fenyves őserdők; rejtélyes sziklaüregek, mondák szálai-val körülzött, mesés szépségű tavak emitt, derűs napsugártól körülcsókolt, tüzes bortermő dombvidékek amott. Mindenütt a természet bőkezűségének és emberi fantáziától utol nem érhető változatosságának csodás jelei: kincseterő nemesérczek és ásványok; még becsesebb, egészségosztó hó- és gyógyítóforrások; Svájc szépségeivel vetekedő tájképek és panorámák.

Ilyen Erdélyország *teste*.

És ép ilyen változatos, ép ilyen tarka, ép ilyen sokfélén színes a *lelke*: a *népe*.

Nincs talán Európának vidéke, a hol ilyen kis területen annyi mindenféle népfaj, annyi mindenféle származású, természetű, hajlamú és külsejű lakosság lenne bizarr egyvelegben összecsoportosítva.

Kétféle szászság a Királyföldön, meg az északi részekben, melyek egymás nyelvét alig értik, a szolnok-dobokai örménység, a mezőségi, a toroczkói, a kalotaszegi és a váro-

sokban összetömörült magyarság, keleten a székelyek, apró foltokban a csángók és végre nagy tömegekben mindenütt az oláhság.

S mind e tarka-barka népnek nemcsak a származása, a nemzetisége, a történelmi múltja és a nyelve más-más, hanem más a szokása, más az erkölce, más a viselete, más a természetete, — sőt az egyfajta népben is a különféleségnek nagyszámu változatát találjuk a különböző vidékek szerint. Az egymás szomszédságában lakó népek ugyanis hatással vannak egymásra, egymáshoz hasonulnak és az ethnográfiai különlegességeknek érdekes színvegyülékeit hozzák létre.

Nem-e a legélvezetesebb tanulmány, a legszórakoztatóbb foglalkozás egy ilyen csodálatos országgal s annak népességével megismerkedni, behatolni a népsajátságok szövevényébe, keresni a hasonlatost, kutatni a magyarázatát sok szokásbeli furcsaságnak, ethikai következtetéseket vonni a jellegző külsőségek-ből a különféle népek és fajok lélektanára, erkölcsre, gondolkodásmódjára, életerejük expanzivitására, az ásszimiláló képességre stb.?

Valóban, ha mindez általában véve is a legszórakoztatóbb tanulmányok és legtanulás-gosabb szórakozások közé tartozik, úgy fokozott mértékben mondható ez a mi szépséges hazarészünkre, a kis Erdélyországra vonatkoztatva, mely ősidőktől fogva mint a speciálisok hazája ismeretes.

E föld népének különlegességei egy tarka gobelin-szőnyeghez hasonlíthatók, melynek színes szövevényei úgy egészükben, mint részeikben, az egész harmóniájában és a részek finom nünansaiban lekötik érdeklődésünket és változatos pompájukkal gyönyörködtetnek.

Ezen színpompás gobelin-szőnyeg hozzáférhetővé tételét, a benne való gyönyörködhetés megkönnyítését tűzte feladatául Egyesületünk vezetősége akkor, midőn *Erdély ethnográfiá-*

jának könyvalakban való ismertetését határozták el.

Szebb, hálásabb és hasznosabb vállalkozást képzelni sem lehet. Jeles írók avatott tollával lerajzoltatni azt a sok érdekes népsajátságot, mely hazarészünk különböző vidékein otthonos; a csángók, a székelyek, a beszterczei és brassói vagy kükküllői szászok, a toroczkói és kalotaszegi magyarok, a havasi, a petrosényvidéki vagy fehérmegyei oláhok viseletét, szokásait, kézműiparát, szórakozásait, szóval mindazon külsőségeket, a melyekből a nép gondolkodás-módja kiolvasható; a hasonlatosságokat és kölcsönhatásokat; a specziálításokat és ősi hagyományokat, — mindezeket összegyűjteni és a nagy közönségnek rendelkezésére bocsátani.

A műnek természetesen illusztrációkkal kell majd diszitve lennie, melyekben kiváló művészeink az erdélyi részek különlegességeit érzékelhető mában fogják bemutatni. Valóban megkapó, lelkesítő témák a festő ecsetje, a rajzoló írója számára!

A tervezett munka hálás és hasznos voltát különösen részletezni szinte felesleges.

Magát a nagy közönséget is feltétlen hála kötelezi majd le egyesületünk Erdély ethnográfiájának ismertetésével. Hiszen az a változatos, érdekességekben gazdag olvasmány, melyet e könyv nyújtand, felér sok regény elcsépelelt mindennapiasságaival s annak különös pikáns zamatot fog kölcsönözni az a tény, hogy tartalma a természet után készült, bár bizarr sajátossága a fantázia szüleménye gyanánt is képes lehetne azt feltüntetni.

Ezenkívül azonban a tervezett műnek kiváló haszna abban fog mutatkozni, hogy lelkületében, egyéniségében fogja feltüntetni hazarészünket, hogy ezen ethnográfiai ismertetéssel mintegy új oldaláról fogjuk bemutatni Erdélyt, melynek természeti szépségei ismertetését Egyesületünk már eddig is buzgón teljesítette. A megismertetés pedig okvetlenül újabb érdeklődést fog felhívni Erdély és népessége iránt és nincs kizárva, hogy a mint eddig is már egyes specziálításaink, mint a kalotaszegi varrottas és több erdélyi vidékfestői népviselete, hazánk távolabbi vidékein, sőt a külföldön is közkedveltségre tettek szert, úgy ezen mű behatása folytán más érdekeségeink iránt is — és van ilyen elég, — megleg rokonszenv fog a nagy közönség körében mutatkozni.

S végül haszna lesz az Erdély néprajzát ismertető műnek az, hogy a tudományos világnak, a történészeknek, a nyelvészeknek, az ethnográfusnak bő anyagot fog szolgáltatni a tanulmányra, a kutatásra, mely nem egy eddig felderítetlen vagy vitatott igazságnak kétségtelenné válására vezethet majd.

Reméljük, hogy a tervbe vett munka megjelenése elé sem fizikai, sem fináncziális akadályok gördülni nem fognak s hiszszük, hogy minden mérvadó faktor buzgalommal fogja támogatni Egyesületünket annak megteremtésében.

Túrista tanácsadó.

Írta: Hangay Oktáv.

I.

Többször tapasztaltam, hogy a mi különben is komótos magyar turistáink, nem tudják, hogyan kell a hegyvidéken praktikus módon turistáskodni. Rendesen vagy óriási felszereléssel indulnak a hegyek közé, mikor aztán külön ló s vezető kell podgyászuknak, — vagy oly készületlen állapotban és silány belső s külső ellátással, hogy az első napokban már az eleség-készületnek hiánya vagy kétségbeejtő ruházat miatt kénytelenek turista terveiket föladni s vert hadak módjára sietve haza utazni. Sohasem feledem el jó alföldi útipajtásaimat, kik könnyü vitorlavászon ruhában, félcipőkben indultak az *Ünökköre*. Egy muló félórai havasi zápor elég volt, hogy örökre megemlegessék az »élvezetes« hegyi útát. A félcipők pocskéká lettek s harisnyában taposták az útát lefelé s Isten kegyelme volt, hogy csak egyikük kapott csúzos lábakat. Vannak szalon-turisták, kik az esőköpenyt fitymálják, otthon felejtik, de vánkost, hajkenőcsöt, sőt szájvizet is csomagolnak a nagy havasi fenyves levegős és csillagos hálószobáinak. Ezeknek ellentéte a scrupulosus hegyi útas, ki a mit Tirol s Stiria produkál szövetben, kalapokban, a mit Jäger s más Höckel-Böckel üzérkedő hygieniája »praktisch«-nak hirdet, azt mind a testükön hordozzák.

Minden turistának első gondja legyen a jólézet megítélése önmagán és társain. Nagyobb kirándulás csak akkor sikerül, ha a résztvevők testileg jól érzik magukat. Ezt a felséges turista-állapotot semmi se zavarja meg annyira, mint a havasi dinom-dánom, egybekötve nem evés, hanem összezabálással s temérdek pálinka vagy bornak fogyasztásával. Az igaz, hogy ezen hibába csak azon szekér- vagy nyereg-turisták esnek, kiknél földolog, hogy a saraglyában kosárszámra egész bankett s jókora pinczetok bor és borviz legyen. Az ily turisták a magas erdőket csupa csárdának nézik, hol kirugni-berugni lehet és kell s a hirlapok conventionális füllenései után, a »rendkívül szépen sikerült« kirándulásnak egyetlen buzdító emléke a kaczenjam-

mer. — Bármily túrista-kirándulás csak akkor mondható sikerültnek, ha a résztvevők annak bevégezte után is jól érzik magukat s érzik otthon az erdőkben, hegyi levegőben való erős mozgásnak kitűnő utóhatását.

A gyomron kívül a túrista s főleg a gyalog járó, vigyázzon lábaira. Itt első követelmény arra ügyelni, hogy a lábak szárazon maradjanak. Soha el ne feledje a még kisebb útra készülő is czipőit átvizsgálni s a tarisnyába egy könnyebb bocskorfélét s 1—2 tartalék harisnyát elpakolni. Átnedvesült lábakkal kocsira tlni vagy az erdőben meghálni, még erősebb természetű turistának is egészségébe kerülhet. Magam gyakorlatából ajánlhatom a jó vízhatlan puha s erős talpu fűzős czipőket s egy pár lábhoz mért szerb bocskort rezervában. Ez utóbbit a szabadban való meghálás alkalmával száraz harisnyákkal huztam fel, de kitűnő szolgálatot tesz akkor, ha lábaink a vastag czipőben elsenyvedtek vagy esetleg feltörtetek. Több napi gyalogjáráshoz hasznos egy kis üveg sósborszeszt s kevés szarvas fagygyut táskánkba tenni, s azokkal időnként lábaink fejét bedörzsölni. Ha reggeli fölkelésnél keveset hideg vízbe áztatjuk lábainkat (melegbe soha!) nagyon felfrissülnek napi munkájukhoz. Ügyelni kell, hogy a czipő magas sarku ne legyen, mert a hegyről lefelé járásnál nagyon elkínozza a lábikrákat s az alsó

csuklót. Ha meredek hegyek vagy sziklás oldalakra szól a kirándulás, jó a tirolai szeges talpu bakancs, bár az erdélyrészi hegyekre praktikusabbnak tartom ama nagyon is nehéz czipőket mellőzni s inkább fölszijjazható u. n. jégvasakat (Steigeisen) magával hordani. — Rendesen azt hiszik, hogy ezen fogas jégvasaknak, csak az alpesi glecsereken avagy firneken van értelmük. Ez nagyon téves. A fogarasi hegyekben a *Negojra* történt kirándulásomnál gyönyörű száraz időben mentünk a Tunsul feljárom s a törpe fenyő régió túl kezdődő csillámpalás sziklák között is jól lehetett mászni síma talpu czipőkben; zápor ért el bennünket s ekkor az amúgy is síkos palán lehetetlen volt, folytonos elcsúszások s ütődések nélkül haladni. Ilyen esetekben kitűnő szolgálatot tesz egy pár jégvas és sok helyen életveszélyes lenne a járás a megázott sziklameredekben ily túrista segédeszköz nélkül. A jégvasakat különben vadászok is ismerik s télen még gyeperes meredek oldalakon való járásnál is, megbecsülhetetlenek. Az ily fogas vasak különböző szerkezetűek, 4—10 fo-

gúak lehetnek, de a czipők talpához kell méretve lenniök. Oly jégvas, mely nem szorul pontosan s kényelmesen a czipő talpához, hasznavehetetlen. Hosszabb utakra tartalék-szíjjak vagy kender-szalagok szükségesek.

Kalotaszeg.

Irta : Gyarmathy Zsigáné.

(Két képpel.)

Grjak Kalotaszegről? Hiszen megírtam már mindent, a mit csak az Isten tudnom engedett: dicsértem a népet, az üde fris levegőjét, hegyeinek csodaszép kékségét, a mit nem lehet visszaadni semmiféle képen. Hej! pedig sok híres festőművész keresi fel nyaranta ezt a tájat! Szóval lel-

kesültem szívem egész teljességével; különben is míg az ember fiatal, a népimádás naiv korszakát éli; át kell ezen esni minden melegebben érző kedélynek, éppen mint a gyermekbetegségeken. De aztán szép csendesen eljő az idő, mikor a népet még sem tekintjük angyalnak, hanem egyszerűen embernek.

Erre azt jegyezte meg valaki: — Vigyázz! mert ha így ha-

ladsz, úgy megtalál jóni az eszed, hogy nem állsz meg itt!

— De megállok. Embernek tekintem.

S míg immár a népimádat egészséges emberszeretetté módosul, addig a szülőföldhöz való vonzalom imádattá nő. Azok a hegységek, melyek délutáni világításban mintha csak kristály tiszta vízben úsznának, a mezők üde zöldszíne, a levegő balzsama, mind hova-tovább mélyebben hat a kedélyre: a szülőföld szépsége úgy nő becsben — idő haladtával — mint akár a régi csipke értékben.

Délnyugaton az egymás fölött emelkedő kék zománczu hegység háta mögött, magasan, fenségesen trónól a mi havasaink hegykirálya, az öreg *Vlegyásza*. Volt egykor ő is fiatal és akkor tüzes bensejének szikráit ontotta; most kiégett vulkánja fölött hó ragyog, oldalának barázdáit bársonyos öblökké simogatta az évszázadok keze, a mélyebb gerincekben nyaranta is ragyog a hó és innen — már mint B.-Hunyadról — tekintve olyan az, mintha a távolság kékjében nagy fehér madár úszna.

TEMPLOMBA MENŐ KALOTASZEGI NÉP.

Dunky fiv. felvétele.

A Vlegyásza tájának vadregényes szépsége megkapó; a hegységeket sötét fenyves borítja; óriási sziklák alján kristály tiszta vizek zubognak, a szakadékok vágásain át sötétkék hegycsúcsok tűnnek fel; szóval fenséges szép ez a havas; de egy része sem olyan megkapó, mint a *rekiczeli vizesés*. Ezt a pompás zuhatagot csodálattal szemlélte egyszer az öreg *Brassai* bácsi is és kinyilvánította, hogy ehhez a gyönyörű víz-eséshez útat kell csinálni

— És mit gondol Brassai bácsi, mennyibe kerülne itt egy út?
— Hát bele kerülne százezer forintba és az angol itt hagyna érette sok száz-ezret!

De míg az az út elkészülne, maradjunk csak a csinált úton, s első sorban Bánffy-Hunyadon. Az ide való délczeg, világlátott nép kicsinyléssel beszél a »falusi«-ról. Ez a pántlika »falusi«, olyan mutuj vagy mint a „falusi“. De azért jó barátságban élnek egymással. Hetivásárok alkalmával majd minden háznál van szivesen látott vendég.

Magyar, oláh, zsidó, csak úgy megy a hunyadi gazdához, mint haza. Ha nincsenek otthon a háziak, az sem baj: tudnivaló, hol áll eresz alá dugva a szoba kulcsa. A

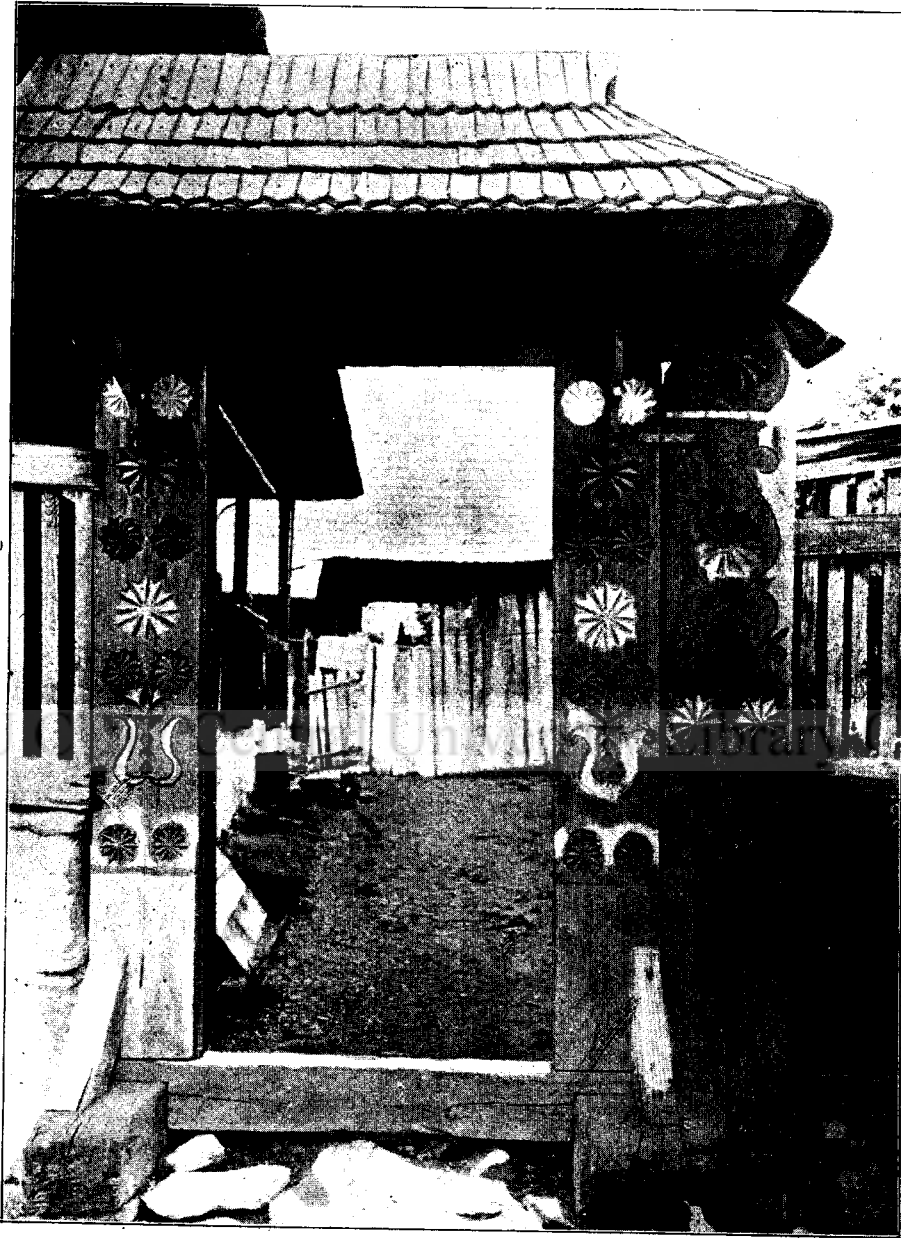
leveles kapuszárnyak úgy is tárva-nyitva állnak napestig. A lajtorjás szekér vagy haza érkezett, vagy éppen indulóba van, felhalmozva tele zsákokkal, vagy hagymakoszorúkkal.

Élelmes, ügyes nép ez, s a vidék többi falvától elütő kereskedő-szellemű. Brassó-felé be Oláhországig, Várad-felé ki Bécsig jön, megy, vásárol, elad. Innen van, hogy házának berendezése, tájviseletének ősisége erősen módosul: a gyermekek már czipőt és harisnyát hordanak, a padlást verő ágyak pedig paplan alá simulnak. Nehány évtized mulva hire sem lesz itt ennek

a festői szép viseletnek, s a fogasok gyönyörű szép kancsóinak. És a mi ezeket felfogja váltani, abban már nem lesz semmi szép, semmi eredeti.

A b.-hunyadi asszony nép »piacz sort ül.« A nagyobb rész árul egész héten; de a hetivásárok alkalmával, kedden, ott van csaknem mind. Fejőkre kapják háromlábú áruszéköket, annak a tetejébe magasra halmozott veteményes, vagy gyümölcsös kosarat tesznek, aztán délczeg, karcsu termetők, széles csipőjük

ringva tart a piacz felé. A piaczon kissé dévajkodnak a vásárt járókkal. A túristák és etnográfusok évadján éppen elemőkben vannak: »Verje meg a csoda ezeket az urakat, beh sokat hiábavalóskodnak!« (Pedig ezt nem csak az urak cselekszik.) »Vajjon istenem uram, ismét képet csinálnak belőlünk,« kérdi egymástól a csinosabbja. Persze, hogy azt csinálnak! És jaj az illetőknek, ha a kép nem nyeri meg a tetszést. »Na, ezért bizony kár vala botránkoztatni az embert!« És ez a legenyhébb bírálat. Kalotaszeg többi falvában érintetlenebbek az ősrégi szokások és a házak belseje is, mint B.-Hunyadon. A »rúd«-at sem dobták még ki és a padlást alatt

KALOTASZEGI HÁZ KAPUJA.

Gyerőmorostorról.

sorjában a falon ott virítanak a »rudra való«-k, dédanyák gyönyörű varrottasai: nem utolsó szobadisz ez egy palotában is. Hát még azok a pompás majolikák, a kétszáz éves kancsók, tálak?

A havasok felé szélső két magyar falu *Magyar-Valkó* és *Magyar-Gyerő-Monostor*. Mind a kettőnek páratlan balsam-tiszta levegője van s a levegőn át valami sajátos zománczos fényben tündöklenek a bürcek, hegyek, ebből a tündöklésből ott van valami a m.-gy.-monostori nők arcán. Nem oly délczegek, nem oly csintalanok, de sokkal szebbek a b.-hunyadinál: a

hegylakók havas üdeségében virít a fiatalság arca. A gy.-monostori asszony ritkán hagyja el otthonát, de aztán tiszta is háttája és a gyermeke; pompás vászonból készült dúsan varrt fehérneműje pedig a legszegegyebbnak is ládászámra van. Kissé hajlandó a fényűzésre, s ezért öltözéke is díszesebb, mint a más falubelié; különben a szép tájviselet — nagyon csekély eltéréssel — az egész Kalotaszegen egyforma. A szokásokban sincsenek nagy eltérések. A lakodalmaknál főszerepet játszik mindenütt a «Csetenyés» szekér. Mintha egy darab fenyő kelne útra, úgy sötétel a színes lakodalmas menetben egy-egy folt zöltség. A lajtorjás szekérre oda szegzik a magas fiatal fenyőfákat és a sűrű zöld galyak között ragyogó öltözékükben dalolnak a patyolat-kendős szép menyecskék.

A «Csetenyés» szekér mellett vigad a násznép; a szalagos botu vőfélyek sarkantyujokat pengetik; a cigány húzza, jó kedvtől cseng a táj, csak a két násznagy lépdél komoly méltósággal, kezükben a lakodalmas kulacs, karjukon a lakodalmas perecz, a pereczről keskeny hosszú varrottas kendő csüng alá: ilyet ad a menyasszony a vőfélyeknek és «nyiszoró» lányoknak is; ilyennel aggatják tele a «Csetenyés» szekér ökreit. A hatalmas szarvak hegyére, a piros bojt fölé, fenyő bokrétát kötnek, arról csüng alá a kendő. A hegyi szellő meg-meglibbentí a kendő sávokat, egyetkettőt oda is csavar a faragásos járomra; a többit felhajtja a fenyő bokrétákra s a varrottas égőpiros virága olyan, mintha élő szirmok nyitnának a zöldgaly között.

Az egész lakodalmi menetben ez a látvány volt előttem a legkedvesebb gyermekkoromban, s lehet hogy ebből az érzésből fejlődött az a törekvés, mely megteremtette e vidék varrottas háziiparát. Bizonybizony azokból az ökrök szarván lengedező fodorvaszon keskeny kendőkből hajtott ki az a varrottas, mely a királyi ház két deli sarjának és a leendő angol királynénak oly díszes helyet foglalt el a keletgyéjében. A lakodalomból ez a kép vésődött legmélyebben az emlékezet táblájára, de azért a népet magát akkor szerettem igazán, mikor a templomba megy: ilyenkor a közösség érzete fűz hozzá: hej! be boldog voltam, mikor elengedtek, hogy velük menjek én is!

A legszebb, legragyogóbb ez a tájviselet mikor a nép tömegesen, lassu léptekben tart az istenháza felé. Elöl mennek a tisztos vénok, aztán az «asszony-nép» fiatalja, az utca kövezete mintha csak lángolna a piros csizmák biborától; a napsugár pedig sziporkázó fényét szórja a gyöngyös párták fehér haván. Rojtos selyemkendők, lengő pirosrózsás szalagok röpködnek a ránczos «gyolcs fersing»-ek és muszulyok fölött. Az «idei esketés»-ek — a legfiatalabb menyecskék — még kecsesebbek; költői bájjal omlik alá fejről a sarkig érő habfehér tulangle kendő, melyen átszillog a fejhez simuló fejkötő aranyhime, s mely puha fehérséggel köríti az üde fiatal arcz rózsáit.

Igy egy tömegben oly ragyogó szinpompás kép ez, hogy megkapja a szívet. Azt mondja egy nagy író: a földet nem is találnók szépnek, ha nem rajta letünk volna gyermekek. Lehet, hogy a gyermekkor emlékeiben gyökerezik az a nagy vonzalóm, mely

előttem széppé varázsolja ezt a balsamos légű hegyvidék táját és a festői öltözékű tiszta népet.

De azért szépnek találják Kalotaszeg vidékét azok is, a kik nem benszülöttek. Azoknak — tájékozásul — elmondok még valamit az én népemről.

A lakosság általában vendégszerető, de kissé gunyolódásra hajló és hát mögött szívesen nevet az »ur« rovására; rögtön kiérzik, hogy ki mennyire tájékozatlan a népismeret nagy tudományában. De szemben megadják a tiszteletet; legrátartóbb a b.-hunyadi férfi; legalázatosabb a magyarókeréki; a legszebb fodorvasznat szövő a m.-gy.-monostori asszony; a legtöbb varrottast varrja a körösfői; legdolgosabb a zsoboki; legjobb vetemény-termelő a bikali és ketesdi; legnótásabb a kalota-szentkirályi és a b.-hunyadiak van a legeslegkisebb piros csizmája.

Hanem abban teljesen egyenlők, hogy tetszik nekik, ha elismerik öltözékük szépségét. A ki erre nem vet ügyet, bizony megkapta a mutuj czímet, a ki azt sem tudja, hogy mi a szép! Ilyen vád ugyancsak nem érheti az eddig itt megfordult festőművészeket és etnografusokat, ezek egytől-egyig tudták mi a szép. És bizonyára tudni fogják ezt a később jövő túristák is és akkor nagyon jó dolguk leend a szép menyecskék és leányok között. Hát még hogy fogják csodálni a »szép«-et akkor, mikor elkészül a vízeséshez vezető ut: akkor majd jönnek az angolok, az egész világ...

És ha mind így el is fog készülni, hiszen néhány év óta gyűlt már rá háromszáz forint és a még hátralevő kilenczvenkilenczezerhétszáz forint olyan csekélység, a miről nem is érdemes beszélni.

Az erdővidéki barnaszén-bányászat.

Irta: **Hoffmann Géza.**

(Két képpel.)

Budapestről—Brassóba utazó közönségnek, nagyon sok alkalma nyílik az erdélyi részek változatos szépségeiben.

Nem czélom azonban ezen útvonalat leírni, — hiszen alig van a mai közlekedési viszonyok között valaki, a ki ezt a szép utat meg ne tette volna, vagy legalább is ne hallott, ne olvasott volna arról. Hagyjuk el hát a festői fekvésű Segesvárt, emlékezzünk meg fájós kebelrel a nagy költőről, a kinek a sors e szép helyen jelölt ki nyugvó helyet, itt teljesítette kívánságát: »Itt folyt az ifjú vér ki szívéből s ha ajka örömteli végszava zendült, itt nyelte el azt az aczéli zörej.«

Mi állapotjunk meg vonatunk déli kanyarulatánál, kiérve Rákos szorosából a kedves fekvésű *Erdővidék* északi állomásánál, *Ágostonfalván*.

Az Olt völgyében vagyunk. A szűk szoroson át haladva, elébünk tárul a tágas medence, a mely beleolvad a termékeny Barczaságba s délről maga előtt látja a felhőkbe nyúló Bucseest, északról a Hargitát.

Szelid, kedves vidék. Munkára, iparra rendelve.

A termékeny, kalászos külszin pacstírták dalától

visszhangozik, míg alatta a csákány ütésétől, a dinamit félelmes dörejétől hangos az alvilág s a föld kettős kincsét adja: az emberiségnek -- a kenyeret; az iparnak éltető lelkét -- a szenet.

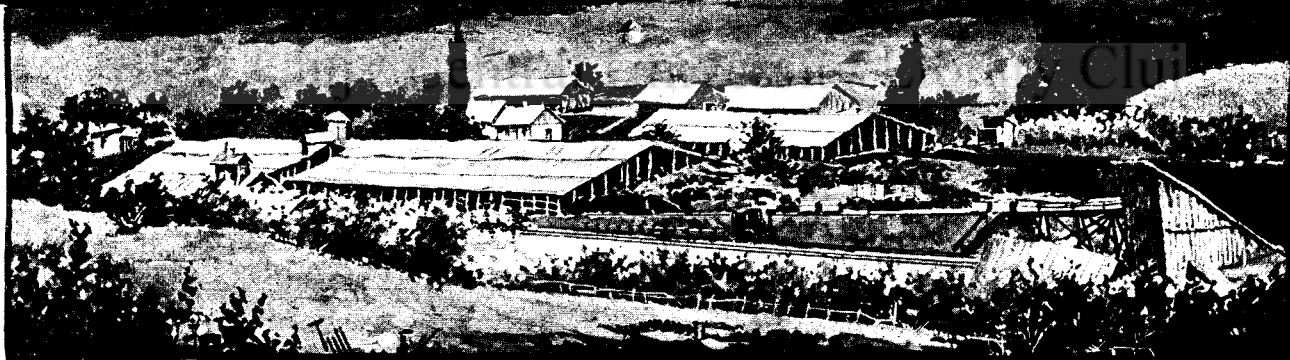
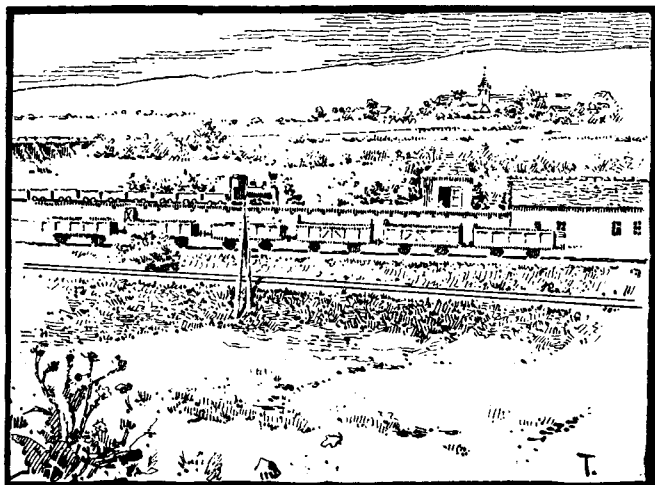
Kirándulásunk színhelye: *Köpecz*. A Székelyföld ez idő szerint egnagyobb szénbánya-telepe. Kedvező fekvése következtében, közel az államvasútakhoz, közel Erdély legnagyobb gyárvárosához Brassóhoz; azon ritka szerencsében részesült, hogy hatalmas lignit-telepére bányászat alakult, a mely e vidék egyik legkiválóbb keresetforrása lett.

E tágas medence egyébiránt lignit dolgában rendkívül gazdag. Csaknem minden pontján kaphatunk jó minőségű és nagy vastagságot jelző szénkibuvást. Viruló bányászat fejlődhetnék itt, ha más iparunk és más

hez. Nagyon csodálkozik azonban, a mint a sárga kalásztól környezett útjából egyszerre csak kibontakozik a nap verőfényében úszó kis telep, a melynél csak a szénraktárak árulják el, hogy czélnál vagyunk a fekete gyémánt országában.

A főtárnája erősen a házak és raktárak közé építve csak akkor költi fel érdeklődésünket, a mikor a bányász-ló által vontatott bányakocsi dübörgése hallatszik s nyomban reá előtűnik a szenes vonat. Ez a *Samu*-főtárna, mely rövid időn, komoly hivatásának 25-ik esztendejét tölti be.

A túrista czélja megismerni és ismertetni hazája szép és nevezetes helyeit. Lelkét a természet iránti szeretet tölti be, a természet titkainak fürkészése aczé- lozza meg ízeit, a tudásvágy úzi előre, fel az ég

A KÖPECZI KÖSZÉNBÁNYA ÁLLOMÁS ÉS SZÉNBÁNYATELEP.

Tull Ödön rajza.

vámszerződésünk lenne. Hány ezer munkás kéz nyerne foglalkozást, milyen lendületet nyerne e vidék forgalma, ha minálunk a bányászatra kissé nagyobb érdeklődés irányulna!

A kincs azonban parlagon hever, fel a Kelemen havas lejtőjéig, várja a jobb időket, a mikor talán elkövetkezik az az idő, hogy a kőszéntelegeken munka, a borvizes völgyekben üdülőhely, páratlan fekvésű fürdőinkben világforgalom létesül.

A keskeny vágányú vasúton, mely az *Erdővidéki bánya-egyesület* tulajdona s mely az államvasút köpeczi állomásától a 4. klm. távolban fekvő szénbányáktól a szenet a piac számára szállítja, egy negyed óra alatt érjük el a kis bányatelepet.

A ki bányavidékeket látott, szokva van hegyes, sziklás, avagy kőszénportól és a bányákból kikerült meddő törmelékekből fekete, mondjuk zord vidékek-

tőrő havasok ormára, hol szabadon gyönyörködhetünk erdők-mezők váltakozó csoportosításában. De a mikor megállunk a több ezer éves szikla előtt, a tudásvágy nem ösztönöz-e arra, mi van oda lenn, mi van a szikla mögött, mi van a termő humus alatt? Menjünk be e sötét folyosón s a feleletet megkapjuk.

* * *

Mielőtt a tárnába lépünk, jöjjünk röviden tisztába a lignit képződésével és korával. Általánosan ismert tény, hogy völgyeinket, alföldeinket ősi időkben egy földközi tenger borította. Ebből a tengerből a mai Székelyföldre is jutott egy öböl, a mely körül a klíma, a fauna megfelelt a mai pontusi faunával s innen e korszak elnevezése is. Az őserdők anyaga szolgáltatta a széntelegeket és pedig tetemes vastagságban, óriási kiterjedésben, Erdély déli határától fel egészen a Kelemen-havas aljáig Bélborig. E korszak az őser-

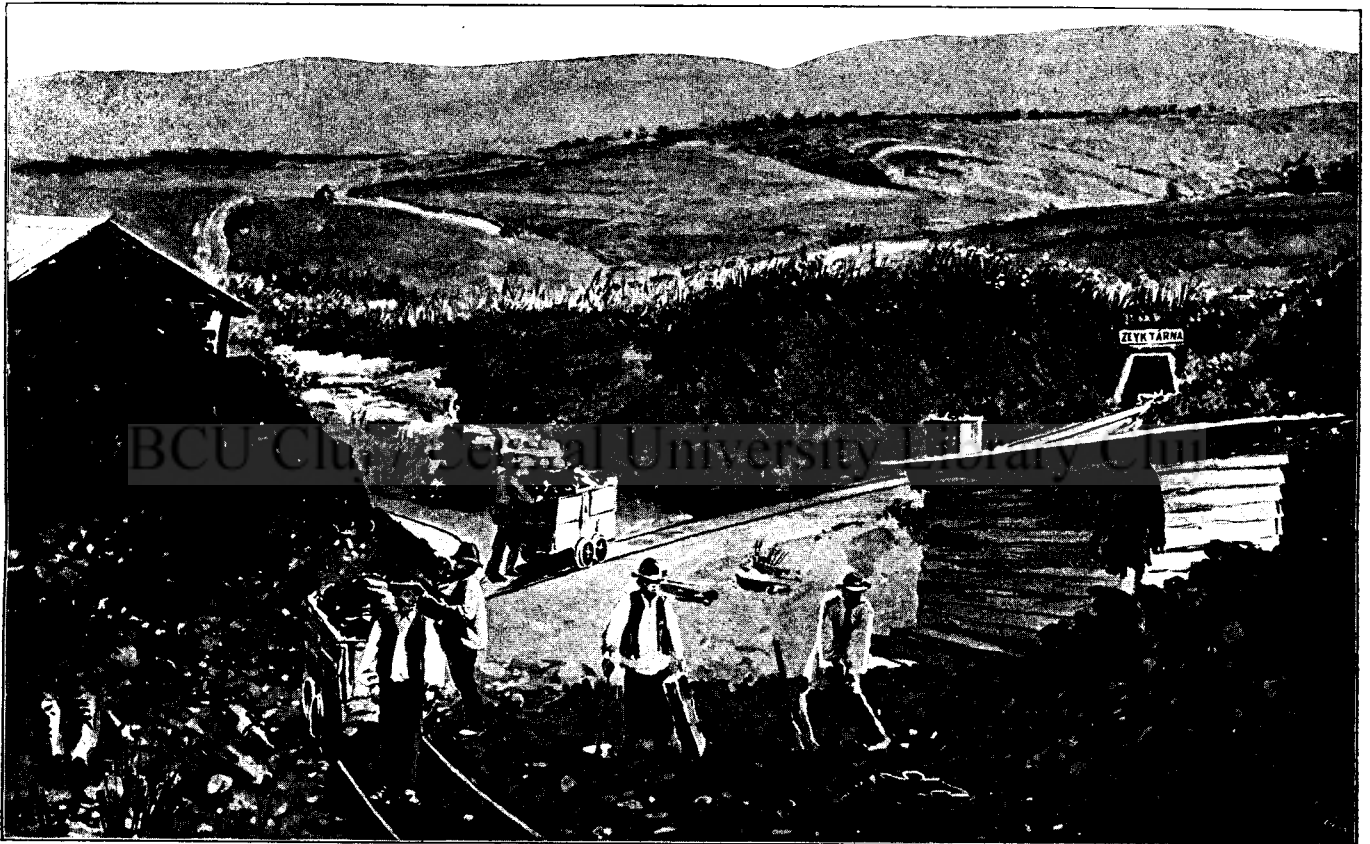
dőknek. a növényzetnek igen kedvező volt. Megfordult itt az ősvilág hatalmasa is a mamuth, a melynek csontmaradványaiba a széntelegen nagyon sokszor akadhatunk. A növényzet, hogy mily óriási fejlődésű lehetett, azt ismét a szén között talált egyes fatörzsek megmaradt részei mutatják, a hol még a fa gyökereit is tisztán felismerni lehet. A szénteleg nagyon sokszor egészen fás szerkezetet mutat, úgy hogy gyalulni lehetne s készítenek is belőle késtartókat, késnyeleket stb. ilyen apró tárgyakat.

A Hargita óriási vulkánjai azonban egyre zavarták ezt a tropikus színezetű vidéket és mindenesetre gyönyörű tájképet. A tenger vize, mind kisebb térre szorult, lett belőle tó. Majd ez is áttörte a szikla gátat Rákosnál s a lerakott és összetörött növényzetet elte-

kiapadhatatlan széntelegei mellett bányászatra alkalmas — mert a legolcsóbb tüzelő anyag.

Lépjünk most már be a tárnába. A szénteleg az észak-kelelről nyugat felé húzódó hegygerincz lejtőjéhez simul és eléggé csekély dőléssel (6—9 fok) dél felé megy le a mélybe. A tárna egyenes irányban halad 457 métert s itt éri el a szénnek az alsó lapját. Ezen a helyen a szénteleg 10 meter vastag s ha egyenes irányban haladunk előre, úgy még 50 metert kell mennünk, a míg ismét a felső lapját elérjük. A szénből faragott padok és asztal körül helyet foglalva e tágas, szobaszerű üregben pihenőt tartunk.

A folyosók itt elágaznak jobbra nyugat, balra kelet és előre délfelé. A szokásos ácsolatot nélkülözik, bolthajtásosan vannak építve a tömör és erős szénte-

A KÖPECSI ZEYK-TÁRNA.

Tull ödön rajza.

mette az iszapár, a mely egyszersmind sirja lett a cardiumok, a paludinák myriárdjainak. S a mint a szorison átömlő víz mélyebbre és mélyebbre vájta medrét, azunképen lett rohanóbb a patak vize is és elmosta a szénteleg egyes részeit, alkotótt mellék völgyeket, végzte lassú munkáját egészen a mai alakulásig. Az eltemetett széntelegpet csak a vizmosások árulták el és árulják el jórészt ma is.

A telep hosszú fejlődése azonban nem volt zavartalan, mert a rohanó patakok, a mint azt említém, sok helyen elmosták, a földrengések, a melyek a Hargita kitérései után mindenesetre még sokáig rettegettek e földrész lakóit megrepszettették, szintes állásából kiemelték és egyes részeit összetörve alásülyesztették. Általában véve a település mégis eléggé nyugodt volt s ez teszi lehetővé, hogy e fiatal lignit, Erdély tetemes kiterjedésű erdei, kicsiny gyáripára és Zsilvölgy

lemben. E hely igen élénk, egyik vonat a másik után jó. A bányamécs fénye messziről ellátszik, mint valami távoli csillag oly biztatólag, oly hivogatólag tündöklök. S ez a bányász leghűbb társa, mert csaknem félesztendőn keresztül még sötétben megy a föld alá és már a sötétben jó ki. Tartós éjszaka van körülötte mindig, a melynek csak a bányamécs oszlatja némileg homályát.

A széntelegben vágott lépcsőkön megyünk az alsó helyre, a mely id. Zeyk József báró nevérol van elnevezve. Ez feltárás alatt áll, vagyis tisztán a jövőnek szól. Szakszerűen előkészítik, berendezik, hogy annak idején lefejteti lehessen.

Az alsó bányaművelet 12 méterrel fekszik mélyebben a felsőnél, a víz elvezetés tárnán történik, a terménykiszállítást, a most berendezett siklón végtelen kötéllal eszközlik. A mely két — egymástól 230 m.

távol — korong körül folyton forog s itt minden 10—20 meterbe akasztanak egy-egy bányakocsit. A kötél egyik ágán a teherkocsik fel s a másik ágán az üresek le, nagyon egyenletes sebességgel haladnak.

Az ennél is alsóbb szintet most tanulmányozzák, kutatják s valószínűleg már aknával veszik üzembe.

A feltáró munkánál a bányász munkája nem oly terhes, mert két ember először a folyosó végének közepén fejszével 1 meterecs üreget váj s az így képződött felső lapot azután lövéssel lerepeszti. Sokkal nehezebb maga a szénfejtés. A mikor a folyosó elérte a természetes határt, kezdetét veszi a telep lefejtése, a mely művelet úgy történik, hogy a folyosóra merőlegesen, úgy a mint a telep a vízszintes siktól emelkedik, síklókat építenek 10—10 m. távolban s ezekből azután ágaznak el azok a folyosók, a melyekből a fejtés kezdetét veszi. Eleinte a 10 m magas színbe egy nagyobb üreget vájnak, a melyet előbb, míg a munka folyik, gondosan kiácsolnak, azután, ha az üreg elég nagy, az ácsolatfát kiszedik s a szabadon függő szénlapok maguktól szakadnak le

Ez a bányamunkáknál a legtöbb ügyességet, értelmet követeli, mert sokszor 8—10 m. széles és 20 m. magas üregek is képződnek, a melyekbe természetesen a munkás nem léphet csak egy hosszú vasrúddal s ablakszerű ácsolat mögül segítheti elő a szénomlasztás.

E szűk sötét folyosókban is gondoskodik a természet díszről. Nézzük csak figyelmesebben az ácsolatfát, nézzük a természet alkotó kezét itt, mint díszíti fel azt virágaival, milyen remek csipke-díszszel! A leggyönyörűbb hófehér gombák, különféle variációkkal lepik el a puszta falakat, oly gazdag mintákkal, hogy azokat utánözni soha sem lehet. A jégvirágok kristályhalmaza hasonlítható némileg hozzájuk, de színeződésük folytán sokkal szebbek, díszesebbek.

Igen érdekes továbbá az, a hol a folyosókat kutató hajtásokkal keresztezik. Ilyenkor a legjobb útmutatók: a letűnt világok vezérlő kövületei.

Valami különös érzélem tölt el, ha egy-egy váromot, egy-egy történelmi nevezetességű helyet meglátogatunk. Lelkünk álmodozva bolyong a multban s míg egyrészt az enyészet fájdalommal tölt el, másrészt a környező élet, a munka zaja megnyugtat, biztat — mert hiszen abból a mi él, a mi létezik egyetlen fűszál, egyetlen porszem sem vész el. Letűnt világok romjain újak épülnek s az élet fokozatosan fejlődik.

Itt látjuk ezt a legszebben, a föld mélyében. Ez a réteg, a melyben járunk, egy teljesen elűtő korszak híven őrzött emléke. Cordiumok, congeriak, ostracodák, peludinák myriárdjainak héjjai beszélnek arról, milyen volt az élet akkor itt, mely e széntelep lerakódására következett. Minden réteg a maga jellemző csigafajával szabályszerűen sorakozik egymás mellé.

A tudományos kutatás önkéntienül beleolvad a phantasiába. Az ősidők titokzatosságából előtűnik a nagyszerű kép, tropikus jelleggel, a melynek tengeröbleit óriási pálmafajok szegélyzik, az erdőkben zavartalanul lelegelésznek az állatvilág szörnyei, míg tengerének mélyében folyik a lassu munka, készülnek a föld történetének okmányai, ha majdan eltűnik e bájos kép,

a pálmálgetek helyét felváltja a szikla s az egykori tengerfenék völgyében a gőzmozdony hordja szerte a föld és az ipar termékeit. Ama kornak hatalmasa az ember, hatalmának, uralkodásának tetőpontján lássa, tanulja: hogy e földön minden uralom mulandó. A természet lassu, romboló munkája folytonos s az ember minden dicső munkája csak ösztönszerű védekezés ama rideg való ellen, hogy előbb-utóbb minden oda kerül, a honnét kiindult, a föld rétegei közé. S e cifra, ragyogó korszak is csak egy rétege lesz, egy lapja ama hatalmas történetnek, a melyre rámondja, ha lesz valaki — az ember korszaka!

Ilyen gondolatokkal eltelve hagyjuk el e sötét alvilágot s megkönynyebbült lélekkel üdvözöljük a virággal ékesített külsőt. A mosolygó napsugár csakhamar feledteti a komor gondolatokat, az ember büszke természete felülkerekedik: mert hiszen ura e földnek nemcsak ide fenn, de a föld mélyében, a sötét sziklában is.

Kijöve még a termelési viszonyok után tudakozódunk s értesülünk, hogy e bányüzem mintegy félmillió métermázsa lignitet szállít ki évente a föld alól, leginkább Brassóba, Botfalura s az államvasutaknak. Munkásai: székelyek és pedig még 60 klm. távolból is felkeresik. Télen át a föld alatt, nyáron pedig saját birtokaikon a föld felett keresik mindennapi nehéz kenyerüket.

S ezekről érdemes megemlékezni, mert a megélhetés nehéz körülményei úzik őket a távolba munkát keresni, egész télen át családjaiktól távol, meleg ételt sohasem esznek. Nappal végzik nehéz földalatti munkájukat, estére kijöve megvacsorálnak, a mi egyszerűs mind a másnapi ebédet is pótolja s ilyenformán gyűjtik a pénzt, hogy a sokadalom napjára vagy egy tehenet, vagy lovat vegyenek s az otthon maradt családtagok új keresetforráshoz jussanak.

S ebben a tekintetben ez a bányászat talán az az egyedüli. Szószoros értelemben magyar. Magyar a tőke, a munkás, a szellem. A mi a föld alól, mint érték kikerül, az nem vándorol a külföldre, itthon marad. Itthon marad a Székelyföldön s a nép anyagi helyzetén már 25 ik esztendeje hathatósan javít. S mennyit tehetne, ha az állam részéről is nagyobb támogatásban részesülne, ha e hatalmas telepek szénét nem egy, de minden nevezetesebb helyén bányászni lehetne!

De sajnos, erre vajmi kevés remény van, mert huszonöt év alatt más bányatársulatok termelése milliókra emelkedett, munkásainak száma megötszöröződött, ott pedig évről-évre egyformán maradt minden, csak a berendezések javultak s az üzemi viszonyok, szóval a megélhetés súlyosodott.

Utunkat vissza *Baróthnak* vesszük. A bányatelepet és Baróthot egy alárendeltebb magasságú domb választja el, a melyről azonban mégis igen szép kilátás nyílik az egész Erdővidékre.

Nyugat felől az érdekes alaku *Tepei*, délnyugatra a *Kotla*, mint két határőr áll magányosan a nyugati hegyláncban. Délről pedig a hatalmas Bucsecs más havas társaival néz szembe az északra vonuló Hargi-

tával, míg lenn a völgyekben elszorva, a csinos községek cserép-fedelei látszanak.

A nap ragyogó fénybe öltözteti a Tepei csúcsot, tányérja mögötte eltűnik, míg sugárai, mintha glóriával öveznék körül. A falvakból felhangzik az estharangszó, csodás harmoniába olvadva érkezik fel hozzánk, feletünk a pacsirta végzi esti dalát, a sárga kalászkok között a fürjecske pitypalatya szól. Gyönyörű nyári esténk van s mi elragadtatva szemléljük a szép, szelid tájképet, a mely csakugyan munkára, iparra van rendelve!

Felül e bájos kép, alattunk pedig a bányakocsik dübörgésétől, a dynamit félelmes robajától hangos az alvilág.

Helynevek ügye.

A hivatalos helységnévtár.*)

I.

(Részlet a M. Tud. Akadémiában 1896. XI. 23. tartott fölolvasásból.)

... Legfőképp nem szabad bízunk, sajnálattal kell mondanom, hivatalos helységnévtárunkban, mely épen a helységek neveire, tehát különösen arra, amit címe szerint ígér, fordít legkevesebb gondot. A ki azt hiszi, hogy *A magyar korona országainak helységnévtára* hitelesen és teljes számmal közli minden helységünk összes még használatban levő neveit, az nagyon csalódik. Hitelesen legfeljebb a hivatalosan megállapított nevet adja, a többinek se alakjával, se számával nem törődik. A tót helynevek pl. háromféleképen, hol magyarosan, hol tótosan, hol csehesen vannak írva, nem is szólva arról, hogy némelykor egészen zavaros is a helyesírásuk. Azután ahol valamely helységnek két, három, sőt négy nyelven is van neve, ott a hivatalosan megállapított néven kívül hol mind ki van téve, hol csak egy vagy kettő, hol meg egy sincs. Hogy pedig azok a közölt nevek is minő nyelvűek, azt a használónak egyszerűen találgatnia kell, de igazán kitalálni igen sokszor még az illető nyelvben vagy nyelvekben tökéletesen jártas sem bírja.

A multa meg sűrű fátyol van borítva, még a jelentől el nem szakítható közvetlen legközelebb multa is. Ha két helység egyesült és két nevet összekapcsolta, e két név sokszor oly színben tűnik föl, mintha az egyik a másiknak csupán megkülönböztető jelzője volna. Így pl. a trencsénmegyei *Kardos-Vaszka* valaha két külön helység volt; de most *Kardos* épen olyan jelzőnek látszik mint *Kis-*, *Nagy-*, *Alsó-*, *Felső-*, *Szent* stb. A hivatalos helységnévtár egy szóval sem világosít föl eshető tévedésekről. Pedig talán nem közömbös, hogy e helység egészen tót lévén, *Kardos* valami tót jelzőnek hivatalos fordítása-e vagy pedig

*) A *Magyar Nyelvőr* két felszólalást közöl a helynevek ügyében. Közöljük mindkettőt és minthogy a helynevek helyesbítése kérdését egyesületünk vetette fel, igen örvendénknk, ha e tárgyban egészséges eszmecsere fejlődne ki. Lapunk hasábjait készséggel megnyitjuk az ilyen közléseknek.

egy régi magyarlakta helynek emléke. Ha tavaly hivatalosan megváltoztatták valamely helységnek a nevét, azt az ideai helységnévtárból már nincs módod megtudni. Vas megyének muraszombati és szentgotthárdi járásában 1887-ben 60.981/IV. számú belügyminiszteri rendelettel megváltoztatták közel száz helységnek a nevét s azóta az új helynevek úgy vannak közölve a helységnévtárban, mintha ős időkől fogva élének.

A szerkesztés gondosságának legszebb példája azonban a következő. Szintén Vas megye szentgotthárdi járásának három helysége, legalább a hivatalos helységnévtárban, szórin-szálán elveszett. Ezek *Bükkalla Martinya* és *Türke*. Az első már 1428 ban van említve („Bykalya in distr. Ewrseg“), a második 1387-ben „Martynye“ alakban fordul elő és Dobra várához tartozott, a harmadikról nincs ilyen régi adat. Az 1863-ban megjelent helynévtár szerint Bükkalla az őrségi, Martinya a petánci, Türke a felső-lendvai járáshoz tartozott. Az 1880. évi népszámlálás is még ismeri mind a hármat; de 1887. óta nyomuk veszett. Mi történt velük, arról a helységnévtárnak azóta megjelent kiadásai mélységesen hallgatnak. Az 1892-iki kiadásban viszont, honnan honnan nem, egyszercsak eltűnik egy *Magasfok* nevű, hivatalosan Vas megye szentgotthárdi járásában fekvő, 124 házban 707 római katolikus vallású vend lakost számláló helység, mely az 1895-iki legújabb kiadásban is megvan, de előbbi forrásokban teljesen ismeretlen. Pedig mint meggyőződtem, az a három régi helység valósággal ma is él, ellenben *Magasfok* mindeddig csak papirosan található, ha a papiros fogalma alól a táborkari és megyei térképet kiveszszük, amelyek szintén nem tudnak róla. Ime így tűntetnek el régi és támasztanak új helységeket. De nem akarom, hogy a három helység sorsa örök titok maradjon; azért föllebbentem a fátyolt és elárulom, hogy *Bükkalla* földadta önállóságát és Domokosfával egyesült, *Martinya* és *Türke* pedig egybe-foglalva *Magasfokká* változott.

Történetbuvárnak, nyelvésznek csak azt tanácsolhatom, iparkodjék helységekre vonatkozó adatait akár honnan összeszerezni, de a hivatalos helységnévtárhoz csak végső esetben és csak azzal a világos tudattal forduljon, hogy az minden valószínűség szerint, ha egészen cserben nem hagyja, legalább is félre fogja őt vezetni.

Volf György.

II.

A közel jövőben a hivatalos helységnévtár nevezetes átalakulást fog szenvedni. Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület kezdésére a kormány a múlt évben nagy bizottságot nevezett ki a helységnevek átvizsgálására, s e bizottság szabályzatát a belügyminiszter 1896. IV.8. a többi közt a következőkben állapította meg:

»A magyarországi község- és egyéb helynevek egy- séges hiteles törzskönyvének létesíthetése céljából a belügyminiszter a keresk. valamint a vallás- és okt. miniszterrel egyetértőleg véleményező szaktestületként állandó vegyes bizottságot szervez.

A bizottság az országos statisztikai hivatal igazgatójának elnöke alatt a belügy-, keresk., vallás- és okt.

minisztériumnak, az Orsz. Levéltár és Országos Statisztikai Hivatalnak, a M. T. Akadémia történelmi, valamint nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának, a M. Tört. Társulatnak és M. Földrajzi Társaságnak, az E. M. K. E.-nek, végül az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület-nek képviselőiből áll.

A bizottság feladata:

1. Javaslattétel az összes magyar helyneveknek helyesírására nézve.

2. Javaslattétel a nem magyar helyneveknek egyseges magyar ortografiával leendő írására vonatkozólag.

3. Az ugyanazon községek és egyéb helyekre vonatkozólag fennálló többféle nevek közül a hivatalos jellegűeknek javaslatba hozatala.

4. Javaslattétel az országban többszörösen előforduló helynevek kiküszöbölése céljából, esetleg új községnevek alkotása tekintetében. A bizottságnak az új községnevek és előnevek alkotásánál bizonyos általános irányadó és egyöntetű szempontok szerint kell eljárnia, a bizottság által e tekintetben megállapítandó elvek a belügyminiszter jóváhagyása alá terjesztendők.

5. Javaslattétel mindazon intézkedésekre nézve, amelyek a végett szükségesek, hogy a közhitelességgel megállapítandó község és egyéb hely-megnevezések nem csak a hivatalos használatában, hanem egyébként is a közhasználatban minél általánosabban elterjedjenek s lassan-lassan kizárólagosakká váljanak.

A sok kítűzött cél közül nyilván az utolsó helyen említettet lehet legnehezebben elérni, sőt részéről ezt egyáltalán lehetetlennek tartom. Ahol a különféle nemzetiségek ajkán egy helységnek három-négy neve dívik, ez ellen küzdeni alkalmasint hiábavaló törekvés lesz. Legfőleg arra lehet törekedni, hogy a hivatalos magyar név ne legyen a többtől egészen elütő, mert ez esetben legnehezebben fog a nemzetiségek beszédében meghonosulni.

Örömmel üdvözljük a teendőknek első pontját, mely a helyneveknek helyesírásáról szól. Reméljük, hogy e téren a bizottság nemcsak az ingadozásokat fogja megszüntetni, hanem véget fog vetni különösen annak a ferdeségnek, mely leginkább megnehezíti a helységnevek írását: hogy t. i. sok helynevet régiesen, elavult módon írnak. Valamint Budapestet nem írjuk régiesen *Buda-Pesth*-nek vagy Vácot *Vaác*-nak, ép oly visszas a fölösleges betű *Szathmárban* vagy *Vaálban*, *Kaálban*, *Véghlesben* stb. *Kolozsvár* helyesebb, mint *Kolosvár*, és *Dézs* helyesebb volna, mint *Deés*. Régente a *zs* hangot is *s*-sel írták, de ma megkülönböztetjük a kettőt s így írjuk: *Zombolya*, *Bozsok* stb., nem mint hajdanában: *Sombolya*, *Bosok*. A családnevekben meg kell tartanunk az illető család szokását s így kell írunk: *Dessewffy Osváth* stb.; de a helységnevek írása nem függ egy-egy család szokásától vagy tetszésétől, hanem hódoljon az egész magyar közönség írásbeli szokásainak. Lám, aki egyszerű *c-t* ír, az Debrecen nevét sem írja *cz*-vel; ha tehát a régi *s* vagy *'s* helyett ma *zs*-t írunk, akkor *Dézs* és *Kolozsvár* is így irandó. Az *s*-es írás hibás ejtést is szül: *Dés* (*Isaszeghet* is tudtomra hibásan ejtjük *s*-sel; legalább Gödöllőn így hallottam: *Isaszeg*).

Szintoly ferdeségek nézetem szerint: *Fóth*, *Aranys-Maróth*, *Galantha*; továbbá *Sümegeh*, *Ságh*, *Vágh*, *Dágh*, *Dégh* (akkor miért nem *Beregh*, *Bács-Bodrogh* stb. ?); — *Moór*, *Csoór*, *Kaál*, *Vaál*; — *Beő Sárkány*, *Tisza-Beő*, *Kővágó-Eörs* stb.

Reméljük, hogy ezektől a haszontalan sallangoktól meg fog szabadítani a tudós bizottság. Minden esetre hasznos lett volna vagy egy nyelvést is bele választani.

Simonyi Zsigmond.

KÜLÖNFÉLÉK.

A Székelyföld diadala.

A »Székelyföld« hódításáról újabban a következő levelet vettük: Ikt. szám. 282.

97.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület tekintetes Titkári hivatalának. Kolozsvár.

F. hó 8-án Ő Császári és Királyi Fenségének József Főherczeg Úrnak szívesen megküldött »Székelyföld« című munkáért van szerencsém legmagasabb meghagyásból Ő Császári és Királyi Fensége magas köszönetét nyilvánítani.

Alcsuth, 1897. február hó 25.

Kiváló tisztelettel:

Hutarauer,
titkár.

A sajtó bírálata.

— A *Turista* Közlöny-ből. —

Szép szó és nemcsak szólam, hogy a magyar tanító feladata: másodszer elfoglalni e hont, azaz meghódítani összes lakosainak szellemét a magyar kultúra, szívé a magyar állameszme, a hazaszeretet számára. De kétségtelen, hogy e lelki honfoglalást meg kell előznie egy nagy zsellemi rekognoszálás hadjáratnak; a tanítónak a maga tudása számára kell okkupálni ez országot, meg kell ismernie a magyar földet és a mit ez terem; első sorban a magyar népet és a testvérnépeket. Ismerni kell a hazát, mert nemcsak a szellemekben csupán az a mienk, a mit tudunk, hanem az anyagiakban is tulajdonképpen csak azt bírjuk igazán, a mit ismerünk. A honismeret a hazaszeretetének is realis alapja, az ismeretlent nem szerethetjük: ignoti nulla cupido. Ismer-

ni népünket: ez követelménye a magasabb foku önismeretnek, mely minden szerves haladásnak, minden tökéledésnek alapja.

Különösen a tanítónak kell ismernie a népet is. Az ő feladata nemcsak az, hogy a gyermekből embert neveljen, hanem, hogy azt tudatosan nemzetének erőteljes tagjává neveli, hogy fejleszse azon eszmény felé, mely él a nemzet lelkében, s amely nyilatkozik a nép életében és gondolkodásában. A honismeret, a néprajz nemcsak konkrét tudást nyújt a tanítónak, hanem tanítási módszert és nevelési irányt, lelkesedést és a lelkesítés varázserejét. Ugyanaz a nagy költőnk, ki a szellemi honfoglalást a magyar tanító magasztos hivatásául ismer-te fel, s a ki nyelvünk bűvös ecsetjével utólrhetetlen, s a természetet majdnem utólrő bájjal festette le honi tájaink gyönyörűségeit, Jókai, a néprajzi

társaság alakuló ülésén a néprajzot legelső dolgozó társának nevezte; az lehet a tanítóra nézve is, ha bemélyed népünk lelkébe, ha megérti szellemét, megismeri életét.

De hogy ezt tehesse, a maga természetes életviszonyai közt, úgyszólván a maga lelőhelyén kell felkeresnie a népet. Ez is egyik momentum, a mely fontossá teszi a túristaságot a tanítóra nézve.

Hogy ne révedezzen czéltalanul, hogy ne veszteljen a jelentéktelennél, hogy figyelmét el ne kerülje a lényeges, a jellemző, hogy áttekintést nyerjen a terület fölött, hogy járása-kelése tervszerű legyen, lehető haszonnal, élvezettel járjon; kalauzra van szüksége a túristának. A teljesen tájékozott, jártas, lelkiismeretes, fáradhatatlan, buzgó, lelkes vezetőnek különösen nagy hasznát látja az olyan sajátos ország részben, s olyan sajátos nép közt, a milyen a Székelyföld és népe. Minden egysége mellett mindkettő rendkívül változatos, sokoldalú. A vidék az égbenyúló fenséges havastól a messzeterülő dúsrónáig a talaj minden alakulatát a legszebb, legérdekesebb formákban mutatja. Erdélynek, a haza jobb kezének a székelyföld gyűrűs ujjá: a gyémánt gyűrű rajta a székely nép, a leggyönyörűbb vidékek legeredettebb lakója, a legtörzsgyökeresebb magyar törzs.

És e vidékre, e nép közé nem találhatnánk kitünőbb vezetőt *Hankó* Vilmosnál. A mit a Székelyföldről írt pompás könyvében nyújt, abban egyesül a tudás ernyedetlen tanulmányainak eredménye, a turista mindenre kiterjedő éles megfigyelésével, egy költői lélek hangulatos visszaemlékezéseivel s a hazafi lángbuzgalmával. Az író rajong tárgyáért és mégis tárgyilagos akar maradni; szereti a népet s ezért boldogulását kívánja s tőle telhetőleg elő is mozdítja. Kiindulva a székely nép eredetéről szóló fenséges Csaba mondából, a székelyföld és nép általános jellemzését adja röviden és velősen, lelkesen és reálisan; aztán a régi székelységből alakult vármegyéket: Udvarhely-, Háromszék, Csík-, Maros megyét tárgyalja vidékenként, előtérbe állítva azt, a mi a turistát leginkább érdekli, a székely vidékek leírhatatlanul változatos remek szépségeit, bájait, különös előszeretettel időzve a székely-

föld legnagyobb, mérhetetlen, kimeríthetetlen kincsénél, a székelyföldönknél, melyeknek Hankó a legalaposabb ismerője, legavatottabb kutatója, leglelkesebb apostola, melyeknek némelyikével úgyszólván az ő tudományos vizsgálódásai ajándékozták meg ez ügyis végtelenül gazdag vidéket, melyeknek néhányja az ő nevét viseli, szerény elismerésül az ő elévülhetetlen érdemeinek. De kiváló méltánylója a kultúra műveinek és szakavatott szószólója a technika vívmányainak, melyek arra vannak hivatva, hogy megmentsék a szaporodó székely népet, melynek minden csepp vére drága gyöngyöt ér, a székelyföld, a magyar haza számára. Nemesen nyilatkozik haza- és szabadságszeretete, midőn elragadtatással beszél a székelység küzdelméről, a szabadságharczban való heroicus részvételéről.

Hankó könyve a tudomány dithyrambusa a haza leggyönyörűbb vidékére, a nemzet legtörzsökösebb részére. Érdekesebb sok regénynél és tanulságosabb sok tankönyvnel. Élvezetesebben, mint e könyvből, alig lehet okulni. Különösen ifjúsági olvasmányul szinte páratlan e mű, nélküle hiányos volna minden magyar könyvtár. Az író szavához méltóak három magyar művész: Goró, Huszka és Tull (mintegy 150) rajzai, melyeknek művészi sokszorosításai nagy hatással szemléltetik a székelyföld gyönyörűségeit és bizonynyal nagymértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a szemlélőben ellenállhatatlan vágy keletkezzék: természetben látni azt, a mi ábrázolásban is ilyen vonzó, elragadó. A nyomdai kiállítás megfelel a Woddiáner czég régi hirnevének és a díszkötés igazán meglepő, eredeti és művészi Ehhez képest ára 3.50, díszkötésben 5 frt, igazán nem nagy s az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület tagjai mind a két kiadást I—I frttal olcsóbban kaphatják. Már ezért is érdemes évi 3 frttal tagúl jelentkezni e nagy hivatású, nagy eredményű, munkásságú egyesületbe, melynek kiváló hazafias feladata: megismertetni Erdélyt és népeit, fellendíteni ez ország részben a túristaság, a fürdők és a néprajz ügyét. E nagyjelentőségű célra rendkívül díszes és tartalmas havi közlönyt ad ki, az *Erdélyt*. E czélt mozdítja elő egyéb kiadványai-
val, útikalauzával, fürdőismertető mun-

káival (szintén Hankó Vilmos szakavatott tollából) és különösen a most szóban levő munkával, melynek kiadása egy nagy és fontos hazafias tett számba megy.

De e könyvet nem lehet ismertetni, ezt csak magából lehet megismerni. Tartalmára nézve pedig legjellemzőbben tájékoztat a kiadóegyesület főtisztviselői által aláírt lendületes előszó.

Herman Antal dr.

A *Hazánk*-ból.

Az a föld, a melyből a vadregényes fenyvesek aljában üdítő borvizek gyönyöznek elő, hol a nép ajkán termett mesékben szép Tündérország még mindig létezik és búvóli a magyar gyermekeket; az a szelid körvonalt hatalmas bércztömeg, a kárpáti háttárláncz, mely a székelynek magának egy darab száraz kenyérkaraj, az alföldi magyarnak az ő fellegvára, az oláhországi románnak pedig a Hesperidák kertje, hol aranyalmák teremnek; az a föld, az a föld, a székelyföld.

Több mint tizenöt év óta készülnek rá a historikusok megírni a székelyföldnek és népének történetét, előadni, miféle nép volt, honnan jött, mit is cselekedett a székely? Rá akarnak mutatni, nem arra, hogy vajjon üres-e, vagy teli van a székely ember költséges kamarája, hanem, hogy mekkora is voltaképp a székelynek az ő régi dicsősége? ! Irják, irják, egyre irják — és fájdalom! késlettek a mi régi dicsőségünket!

Helyettük a millennium alkalmából vázolta a székelyek múltját, a hogy olvasta és tudja, megrajzolta és látás, hallás, megfigyelés után bemutatja dr. *Hankó* Vilmos a Székelyföldet a maga mivoltában, a hogy van, a milyen jelenleg, a hogyan él a székely az ő háza, földje, szokásai, ipara, vizei és kövei viszonyában. Ő a székelyföld közigazdasági kincseit kutatja, tárja elének, annak vizeit, ásványait, érdekes flóráját ismerteti, néprajzát, természeti ritkaságait, márvány- és sóhegyeit, melyek közül egyik-másik csoda, mint tünemény, csoda, mint látvány és ebben a tudományos feltárással a história, a néprajz, a helyi szín *Hankó* szemében csupa költőiség, jellemző díszlet, csillám, — de mily gyönyörű háttér! Eme szép történeti látványosságok által akar ő ama természeti reáldolgoknak értékesítésére mennél erősebb vállalkozó hangulatot ébreszteni az ő közönségében. Egy gyönyörű illusztrációs könyvben, mely beválik szalondísznek akárhová, egy turista-kalauzban, melynél vonzóbb

és szőbb olvasmány e nemből alig van magyarul

Hankó az, ki a Székelyföld és az erdélyi részek fürdőiben, ásványvizeiben lappangó nagy tőkét először vette szemügyre elméleti és gyakorlati ér-zéssel. A vizek nagy részét kémiailag ő ismertette. Hogy a túristák figyelme a székelyföld felé kezd irányulni, abban is neki van a legnagyobb része. De nemcsak közhasznu dolognak lelkesült népszerűsítője ő, de egyszersmind erős magyar tudós is. Egyedül ő talán Magyarországon, a kít még az oláh-orozági románok is, kik pedig a ma-gyarról még a keresztvizet is leta-gadnák, őt magyarnak és tudósnak elismerték, talán azért, mert a székely borvizes üvegek vignettáin a *Hankó* nevét olvassák mindennap. Ez a csend-ben és zaj nélkül dolgozó szerény tanár, ki mint vegyész, mint kemikus egyébbel se látszik törődni, mint azzal, a mi érczkő, kénkő, a millennium alkalmából valóban oly kiállításos pom-pában ismerteti a székelyeket, olyan bűvös s mégis igaz reflex-fényben mutatja be a Székelyföldet és annak minden ügyét-baját s ez az ő dicső-sége, hogy az az írói fény, melegség és igazság, ami ebből a diszmunká-ból a hammelni bűvölő módjára fe-jékn hangversenyez, historikusaink eddigi mulasztásaiért bennünket telje-sen kárpótol és felejteti velünk a mi régi székely dicsőségünket.

— Na bezzeg! — Csak most da-gadozhat a dicsőségtől a ti székely szivetek! — mondja nekem irigy-kedve az egyik miniszteri titkár, a ki a *Székelyföldet* átolvasta. *Hankó* még a csillagokat is reátok rakta! Leg-szebb ország szerinte Székelyország. A székely viznek, levegőnek gyógyító erőben nincs párja a világon. A szé-kely ember mind csupa hős, vitéz, találékony, életrevaló ember. Csak egyetlen ősmagyar lélek létezik ebben az országban, s ez a lélek, a székely-lélek. Hm, hm . . .

Előbb bámultam, azután mosolyog-tam a titkár beszédjén. Szent igaz! nem mondtam ezt, de gondolám.

— Lélek, lélek — viszonzá erre nagy csendesen a másik tisztviselő, a mellettem álló székely-örmény, az ők szokásos flegmájukkal, lélek, lélek, de miből élek?

Igen, ez a pont a tojásban szök-delő punktum saliens. Lélek, lélek, de miből élek? A felkelő nap országá-ban is bajok vannak. Az oláhországi vámháboru a székely házi- és kézi-
ipar tönkre menése, a jórészt kihasz-nált és kiirtott erdők, gyarlandóságai a közigazgatásnak, a pénztöke hiánya és a 12 százalékos takaréknak, azután az idők divatja, fényűzése, vasútja: mind-ezek együtt és külön kivették a szé-kely ember kezéből a kenyeret és helyébe adták a koldusbotot. Kifelé tart a székely is immár.

A marosvásárhelyi kamara jelentésében szerint a legutóbbi négy esztendőben összesen tizennégyezer székely vett örökre bucsut hazájától, elment Ro-mániába, mert otthon a 20—103-ig szökődős pótadók földjén a minden-napi kenyeret nem tudta megszerezni magának. Oláhországban lesz belőle iparos, cseléd, kocsis, legyüri ott, sőt felibe kerekedik békés munkába, a bennszülött, a bojárók kapva kapnak rajta, mert egy székely karra, észre, morálra nézve fölér három románnal szerintök. S aztán? A második nem-zedék már románnak vallja magát, felölti annak fényelgő hóbortjait, tu-nyaságát, római szájongását, de meg-marad benne a székelynek vakmerő-sége, furfangja, gyakorlati találékony-sága, a melyet aztán az élet faji és közgazdasági küzdelmeiben régi ha-zája ellen fordít. Kell-e ez nekünk?

Ezt a veszedelmes kiáradást Oláh-orozság felé legalább részben úgy le-hetne megakadályozni társadalmilag, hogy ha az alföldi és budapesti utazó, fürdőző és szórakozó közönség, mely a tavasz nyiltával utazik, látnivalóért epedez, specialitásokat keres, a he-lyett, hogy Tirolt, Stájerit, Svájcot lepné el, kitartani pénzzel eme wer-ther-népségeket, a helyett jelenlétével, tanácsal, jövedelemmel és magyar-ságával a székely földet tisztelné meg. Mily üdvös társadalmi és közgazdasági hatása lenne az ily látogatásoknak! Ez nemzeti érdek. A mellett ott van, arra hivatgat a föld, a víz, a fenyves, a fürdő minden csodája. Ott van leg-először is Borszék, Tusnád, Homoród. A fejtájós, az ideges, a vérszegény, rossz gyomru, ha egyszer odamegy, ott tölt két-három hetet, bizonyosan ott hagyja, vagy a vízben, vagy a le-vegőben, de ott hagyja az ő minden nyavalyásságát. A mely sohasem lá-tott háza körül gólyamadarat, az olyan házaspár menjen el Homoródra, töltsön ott négy hetet és látni fog ké-sőbb gólyamadarat, még pedig egy-szerre kettőt. »Ennek a viznek, ennek a széndioxidnak, ennek a bikkesnek — mondá nekem egyik újságíró a mult nyáron Bálványoson — csodá-latos hatása van az én kedélyemre, reumámra, agyamra. Mintha újra kez-dődnék bennem és körülöm a Terem-tés munkája. Az Istenért! — tevé hozzá féltékenyen, — nehogy szól-junk az újságokban erről a Bálvá-nyosról, mert akkor jövő évben a budapestiek mind ide jönnek és ki-lármáznak bennünket innen.« Nem is szólunk.

Valóban egy kevés érdeklődés, ré-szint túristáskodás, fürdőzés, látoga-tás, egy kevés jövedelem, egy kevés vaj arra a száraz kenyérre, a mely a székely ember kezében van és akkor beragyogná a Székelyföldet a boldog-ság napja, a jóllét öröme virulna a völgyekben s a merre székely szót röpítene a szellő, fölzendülne ott a

bizalom, az öröm és a szabadság éneke.

Ugy legyen!

Balásy Dénes.

TÚRISTASÁG

A székely vasútak sepsiszent-györgy-csikszeredai vonala ápr. 1-én nyílik meg Ennél gyorsabban még nem épült végleges jellegű vasút, elsőrangu végleges berendezéssel; azon vidék szépségei is páratlanok, melyeket épen a székely vasút tárt fel. A hol eddigelé csupán erdei munkások és pásztorok ismerhették a szebbnél-szebb tájképeket és vál-tozatos hegyes-völgyes vidéket: a pompás vasútvonal által átszelt te-rület hozzáférhetővé és élvezhetővé vált a nagyvilág előtt. Hogy a szé-kelyföldi vasútnak minő állam-gazdasági és világforgalmi jelentő-sége van, arról minden disszertáció-nál fényesebb bizonyítékot fog adni az üzembe helyezéssel bekövetkező közel-jövendő. Csakis azokat a szép-séges képeket említjük fel, a melyek oly kedves benyomásokat tesz-nek a legújabb vasúton s a melyek méltók és képesek arra, hogy a tú-risták és fürdőzve nyaralók nagy so-kaságát vonzza hozzánk Málnás-für-dő, Tusnád-fürdő, Bálványos és a többi felséges diszpozícióval ren-delkező fürdők felé, a melyek előtt még csak ezután nyílik meg a jö-vendő fejlődés.

EGYESÜLETI ÉLET.

A központ gyűlései.

Febr. 16-án délután gyűlése volt az E. K. E. központi választmányá-nak *Feilitzsch* Arthur báró elnök-lésével. Jelen voltak: *Szádeczky* La-jos dr. alelnök, *Gáman* József dr., *Fenőffy* Jenő, *Szabó* Samu, *Kántor* József, *Merza* Gyula, *Melitskó* Fri-gyes, *Nedoroszték* János, *Kiss* Sán-dor, *Versényi* György, *Radnóti* De-zsó stb

A mult gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése után *Radnóti* Dezső fő-titkár tett jelentést a múlt hó egye-sületi mozgalmairól. E szerint a le-folyt hóban is az egyesület iránt az érdeklődés a legélénkebb volt. Az osztályok gyűléseket tartottak és szervezkedtek a tavaszi kirándulá-sokra. — A Magyar Túrista-Egyesület-nek tanítói osztálya kivált az anya-egyesületből és külön egyesületet

alkotott. Az alakuló közgyűlésen az E. K. E.-t Hermann Antal dr. tanár képviselte. A képviseltetésért az új egyesület meleg hangú köszönő levelet intézett az E. K. E.-hez. Ugy szintén megköszönte a képviseltetést a Magyar Földrajzi Társaság, melynek 25 éves jubileumán az egyesület nevében Hankó Vilmos dr. jelent meg. — Orbán Ferenczet, az E. K. E. brassó megyei osztálya elnökét, a Király a Ferencz József-renddel tüntette ki. Ez alkalomból az elnökség táviratban üdvözölte az ügybuzgó osztály-elnököt, ki hazafias levélben köszönte meg a figyelmet. — A diák-turistáskodás tárgyában részletesen indokolt telerjesztés intézttetett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez és az egész országban megkezdett az E. K. E. ügyvivőségek felállítása. — Új tagok lettek Borsódy József Pozsonyból, Bükk Géza dr. Csík-Gyimesről, Hány István Zala-Egerszegről, Kikinday Ferencz Nagy-Kikindáról, Leitner Adolf dr., Valkó Lajos és Zuckermann Ede Budapestről, kikkel a tagok száma 4000-re emelkedett. A jelentést a választmány örvendetes tudomásul veszi.

Merza Gyula főpénztáros jelentése szerint 1896. decz hóban befolyt 6598 ft 85 kr., 1897. jan. hóban 4688 ft 80 kr. Örvendetes tudomásul szolgál.

Főtítkár jelenti, hogy a Székelyföld cz. monografiát a sajtó a legmelegebben fogadta. A könyvnek egy-egy diszpeldányát a királyné özvegye és Stefánia trónörökösne ő fensége könyvtárai részére elfogadták és a figyelemért mindketten legmagasabb köszönetüket fejezték ki. Ugyancsak megköszönték a könyvet Bánffy Dezső báró miniszterelnök, Darányi Ignác, Wlassics Gyula, Fejérváry Géza br. és Josipovich Imre miniszterek. Berzeviczy Albert képviselőházi alelnök a munkát igen szépek és érdekesnek jelentette ki, Chyzer Kornél miniszteri tanácsos pedig gratulált az egyesület önzetlen hazafias törekvéseinek ez újabb sikeréhez. A honismeret terjesztését célzó önfeláldozó munkásság — úgymond — ez ország minden fiának teljes elismerését, támogatását érdemli. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ezenkívül értesítette az egyesületet, hogy a könyvet, mint hasznos földrajzi honismertető olvasmányt az összes tanintézeteknek könyvtáraiba való megvételre és ifjusági jutalomkönyvül való kiosztás céljából történendő beszerzésre ajánlotta. A választmány éljenzéssel fogadta a rendkívül lelkesítő jelentést és elhatározta, hogy a válaszok az egyesület folyóiratában egész terjedelmükben közreadassanak.

Beterjeszti főtítkár a forgalomba

hozott akvarell-képekről szóló jelentést. E szerint a képek iránt is az érdeklődés a legnagyobb. Rövid 1 hónap alatt 1000 megrendelő jelentkezett, sőt a vallás- és közoktatásügyi miniszter azokat bevezette az iskolákba a földrajzi oktatásnál szemléltető képek gyanánt és az első két kép költségeire 1000 ft segélyt utalványozott. Ugyancsak méltányolta az egyesület hazafias céljait a földművelésügyi miniszter is, aki körrendeletileg az összes gazdasági tanintézetek figyelmét a képekre felhívta. Ezzel kapcsolatban bemutatja a főtítkár a Kosmos könyvnyomda czég ajánlatát a további képek sokszorosítására vonatkozólag. — A választmány mindenekelőtt hálás köszönetét fejezi ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter iránt, a ki az egyesület minden mozgalmát oly hathatósan támogatja és kimondja, mikép a további képek sokszorosítását a Kosmos műintézetnél folytatja.

Olvastatik a róm. katolikus status igazgató tanácsának átírtára, melyben értesíti az egyesületet, hogy a Peana hegy aljában levő bükk erdő 100 éves szál-erdő fordában kezeltetik, fokozatosan felújító vágyással. E kezelés által a Kolozsvár határában levő uradalmi erdők állandóan épségben állanak fenn s mivel a vidék légköri és egészségügyi viszonyaira az erdők lombozata van behatással, ennél fogva megnyugtatja az egyesületet, hogy az uradalmi erdők rendszeres kezelése által Kolozsvár város egészségügyi viszonyai megtámadva nincsenek. Jelzi végül, hogy valamint eddig, úgy ezután is a Status a Kolozsvár határában levő erdőket a legnagyobb kimélettel ápolja és azokban mind a mai napig legkedvencebb kiránduló helyekül használt Tripojeni Szent János kútnál, a Pintye kútnál, Berbeken, Bükketón és Hójában Kolozsvár város közönségét mindig szívesen fogadta és úgy jövőre is Kolozsvár érdekeire a lehető figyelemmel lesz. Viszont kéri a választmányt, hogy a kiránduló közönséget figyelmeztesse, mikép az erdőket ne rongálja és a köztisztaság kívánalmaira ügyeljen. A választmány köszönettel veszi tudomásul a Status válaszát és intézkedni fog, hogy a tagok a kirándulásoknál a kellő óvintézkedéseket megtartsák.

A gyalui osztály jelenti, hogy az E. K. E. kérésére a földművelésügyi miniszter intézkedése következtében a kolozsvári posta- és táviró igazgatóság megkérdezte Magura község előljáráóságát, hogy az ott felállítandó postahivatal forgalmi körébe, mely községek csoportosítását óhajtja. Minthogy ezzel valószínűvé vált a magurai postahivatal felállítása, szükségesnek tartja az osztály, hogy e

gyalui havasok, melyek oly gazdagok természeti szépségekben, valamint kiránduló és nyaraló helyekben, megnyitassanak a turistáskodó közönségnek. Hangsúlyozza az osztály, hogy Kolozsvárnak ez a havas az egyetlen közelebb fekvő kiránduló helye és így kétszeresen törekedni kell arra, hogy a havasi községek jó úttal legyenek ellátva és az érintkezési eszközök közel legyenek. E végből javasolja, hogy a kolozsvári hidegszamosi villamos vasút létesítésére az egyesület befolyást gyakoroljon, hogy a havasi községeknek posta- és telefon-hivatallal való összeköttetése szorgalmaztassék, hogy e helyen közbiztonsági szempontból csendőrség állíttassék fel és végül, hogy a gyalu-magura-reketői út a vármegyei utak sorába vétessék fel és jó karban tartassék. A választmány a gyalui osztály javaslatait egyhangulag magáévá teszi és ennek megfelelőleg a szükséges intézkedések megtételére a vármegye alispánjának hozzájárulásával az elnökséget felhatalmazza.

Az Országos Balneologiai Egyesület, mely a hazai forrás- és fürdőügy érdekében a legserényebb tevékenységet fejt ki, felhívja az E. K. E.-t, hogy az érdekeltségi osztályba mint rendes tag lépjen be. A választmány azzal a célzattal, hogy az egyesületben is az erdélyi ásványvizek és türdök érdekeit előmozdítassa, a belépést kimondja és a képvisellel az elnökséget bizza meg.

Papp György az egyesületi tagoktól mintegy 600 ft tagdíjt szedett be és az E. K. E. czíme alatt adományokat gyűjtött, azonban ismételt felszólítás daczára ez összegekkel nem számolt be, sőt az egyesület tiltakozása ellenére is E. K. E. borítékok alatt idegen mozgalmakat támogat és az egyesület tagjait folyton pénzkérésekkel zaklatja. A választmány megütközéssel értesül Papp György eljárásáról és minthogy az egyesület minden czíme alatt befolyt összegről elszámolnia kell, kénytelen a budapesti rendőrséget Papp György üzemre felhívni, egyszersmind figyelmezteti a közönséget, hogy minden felhívást, mely Papp Györgyötől ered, további intézkedés végett az egyesületnek küldje be.

Olvastatik a tárgysorsjáték huzásáról szóló jelentés. E szerint a kibocsátott sorsjegyek nagyobb része megvásároltatott, úgy, hogy az egyetlen közel 4--5000 ft jövedelme van a sorsjátékból. A húzás január 18-án politikai biztos jelenlétében meg, tartatott melynek jegyzőkönyvét a m. k. lottóigazgatóság megerősítette. A nyerő sorsjegyek tulajdonosainak a nyeremények már mind elküldettek és az érdeklődők-

nek immár 3 ik kiadásban nyre-
ményjegyzék bocsátattott ki A
választmány a jelentést örvendő
tudomásul veszi és a számadást,
valamint a húzási jegyzőkönyvet
jóváhagyja

Reményi Antal budapesti jogtaná-
sos jelentése az alföldi cognac-
nak az egyesület boritékjaival tör-
tént visszaélése tárgyában tudomásul
vétetik és a további intézkedésekre
az elnökség útasztatik.

OSZTÁLYOK GYÜLÉSEI.

Udvarhelymegyei osztály.

Az E. K. E. udvarhelymegyei
osztálya febr. hó 7-én tartotta meg
Mezei Ödön dr. alelnök vezetése
mellett közgyűlését.

Ugron János elnök — ki akadá-
dályozva volt a megjelenésben —
írásban elküldött jelentésében adta
elő az év nevezete-ebb eseményeit.
A jelentés a következőleg hangzik:

Mielőtt a kitűzött napirend tár-
gyalásához kezdenék, engedjék meg,
hogy teljesítve osztály-ügyrendünk
8 §. a) b) pontjában gyökerező ked-
ves kötelességemet, E. K. E. osztá-
lyunk múlt évi működéséről röviden
megemlékezzem.

A múlt évi működésünket illető
leg felmerülhet az a kérdés s lát-
szólag méltán, hogy a múlt évben
miért nem rendezett osztályunk ten-
denciájának megfelelő kirándulásokat
úgy, mint pl. azt a megelőző évben
tette s melyeknek sikere még na-
gyobb szabásuak rendezésére kellett
volna hogy büzdítsa osztályunkat?
Erre nézve legyen szabad megjeg-
yezni, hogy ez nem választ-
mányunk mulasztásában, avagy a
tagok részvétlenségében leli magya-
rázatát, hanem azon körülményben,
hogy az ezredévi országos kiállítás
meglátogatása és a sokféle millená-
ris ünnepélyen való részvétel any-
nyira igénybe vették a tagok idejét
és erélyét, hogy kirándulási ter-
veinket siker semmi esetre sem ko-
ronázta volna, a miért is választmá-
nyunk a kirándulásokat czélszerű-
nek látta nem venni fel program-
jába.

De hiszem, hogy jelen évben egye-
sült erővel és buzgalommal olyan
kirándulásokat fogunk rendezhetni,
melyek siker tekintetében az eddi-
gielkel versenyezni fognak.

Ezek előre bocsátása után áttérek
múlt évben folytatott munkálko-
dásunk vázolására

Februárban tánczestélyt rendez-
tünk az állami főreáliskolába, melyen
keves számú, de intelligens közön-
ség vett részt s a mulatság — hála
a rendezők fáradhatatlanságának —
reggelig tartott, mindvégig jó kedv-

ben, bárha anyagilag nem a legfé-
nyesebben sikerült is.

Márczius 1-én közgyűlést tartot-
tunk, melynek tárgyát a folyó ügyek
elintézése és osztályunknak a kong-
resszusi előértekezleten való rész-
vétele képezte. Osztályunk 3 tagot
bízott meg, hogy az előértekezleten
képviselje.

Megkívánom említeni, hogy osz-
tályunk tagjainak többször kedvez-
ményes vasúti jegyeket kértünk, de
mindezideig érdemleges határozatot
ez ügyben nem kaptunk.

Augusztus havában amerikai ven-
dégeink voltak névszerint: dr.
Berry Jakab orvos és neje, ki szin-
tén orvos, dr. *Chester* Ferencz tanár
és az »erdélyi angol« *Kovács* János
igazgató Kolozsvárról, kiket a pálya-
udvarnál aug. 29-én reggel osztá-
lyunk kiküldött bizottsága fogadott.
Reggeli után *Molnár* Károly kala-
uzolása mellett a várost és Szejké
fürdőt tekintették meg. Délben tisz-
teletükre a Budapest szállóban
ebéd volt, mely alkalommal *Kovács*
igazgató tolmácsolásával több pohár-
köszöntőt mondtak vendégeink, me-
leg hangon köszönve meg a szives
vendéglátást. Ebéd után Homoród
fürdőre indultak, hogy ezt is meg-
nézve folytassák útjokat és mint ter-
veztek: beútazzák Erdélyt.

Itt óhajtom még megjegyezni azt
is, hogy a múlt év folyamán három
választmányi ülést tartottunk, me-
lyeken a sürgős folyó ügyeket in-
tétük el.

Bátor vagyok osztályunk pénztára
jelenlegi állapotát a t. közgyűlés elé
terjeszteni a következőkben.

Bevételek: 1. Pénztári maradvány
1895-ről 66 frt 7 kr. 2. Tagsági di-
jából 1895—1896-ra 258 frt. 3.
Jelvények eladásából 7 frt 50 kr. 4.
A márcz 21-iki estély költségeinek
fedezésére egyesektől 16 frt. 5. Az
angol vendégeknek rendezett ban-
kett árából bejött 6 frt 75 kr. Ösz-
szes bevétel 354 frt 32 kr.

Kiadások: 1. Központba befizet-
tünk 179 frt 50 krt. 2. Szakosztályi
költségekre 104 frt 97 kr. Összes
kiadás 284 frt 47 kr. Pénz készlet
69 frt 85 kr.

Ime tisztelt közgyűlés! E néhány
nagy vonással kívántam osztályunk
múlt évi működését vázolni. Legyen
szabad reménylenem, hogy egyle-
tünk ügyét ezután is szívélyen fog-
ják viselni s szives közreműködé-
sükkel a sikert mindenkor biztosí-
tani fogják. Sz.-Udvarhely, 1897.
évi február hó 10-én. *Ugron* János,
elnök.

Azután *Molnár* Károly pénztáros
adta elő jelentését. E szerint az osz-
tálynak 149 tagja volt az év elején.
A központ küldött 147 tagsági
igazolványt. Kiváltak 78 darabot,
visszaküldött évközben különböző
okokon 9 darabot. A ki nem váltot-

takat — java részben idegen megye-
belieké — elszámolás czéljából viz-
szaküldötte a központi titkársághoz.

Tárgyalta a közgyűlés továbbá
az utolsó választmányi ülésén *Hlatky*
Miklós tagtárstól beadott és el is fo-
gadott azon indítványt; »hogy az
E. K. E. aegise alatt a helybeli
szakosztály részvénytársaság vagy
más intézkedés által népesítse be a
vármegyei Hargitának haltenyész-
tésre igen alkalmas és sok vizét
hallal, főképp pisztranggal.« A köz-
gyűlés is magáévá tette, sőt a vá-
lasztmány által az előleges munká-
latokra kiküldött bizottságot (dr.
Mezei, *Hlatky*, *Diemár*, *Ilyés*, *Schoss-
berger*) két új taggal (dr. *Török*
Albert, *Fás* Gyula) kibővítette. To-
vábbá meghagyta a választmánynak,
hogy a bérletek és felügyelet te-
kintetéből tegye magát érintkezésbe
a megyei alispáni és erdőszeti hi-
vatallal.

Végezetre a közgyűlés, miután
eltávozás által az ellenőri és egy
jegyzői állás megüresedett, ellenőrré
Hlatky Miklós reáliskolai tanárt,
jegyzővé *Fejes* Aron gymn. tanárt
választotta meg.

Azóta a halászat ügye egy lé-
pessel előre haladott, a mennyiben
Hlatky M. kérdezősködéseire az or-
szágos központi haltenyészítő egye-
sület minden segítséget megígért az
osztálynak, sőt kilátásba helyezte,
hogy a helyszín megtekintésére út-
baigazításra — ha az idő eljön —
leküld egy szakértőt s aztán ki-
szolgáltatja a szükséges ivadékat az
osztály anyagi megterhelése nélkül.
Vajha minél hamarabb siker koro-
názná a szakosztály ezen közgazda-
sági törekvését.

Szebenmegyei osztály.

Az E.K.E. szebenmegyei osztálya
f. év január hó 24-én tartott köz-
gyűléséről a következő titkári je-
lentést fogadta el.

Osztályunk élete és működésének
képe az 1895. május 5-én tartott
közgyűlés óta, (lásd *Erdély* 1895
176—178 ll.) a következőkben fog-
lalható össze. Pár napra nevezett
közgyűlés után vettük a fogaras-
megyei osztály szives meghívását
egy a Vörös-toronyi szorosba ju-
nius 3 án rendezendő kirándulásban
való részvétel iránt. — Tagjaink
közül többen jelentkeztek is, de
csakhamar vettük az értesítést, hogy
a kirándulás a résztvevők csekély
száma miatt elmarad Mintegy vi-
szonzásul osztályunk aug. 20-ra ugyan
oda szintén tervbe vett egy kirán-
dulást. Szétküldte a meghívókat,
melyeken a kirándulás útterve és
módozatai részletesen közöltettek. S
habár »ifjú egyesületünknek ezen

kirándulás első külső tevékenysége lett volna, pártolás hiánya következtében ez is csak papíron maradt.

Mint hogy azonban a program egyik pontját a Bem tábornok 1848-ik ágyutelepén ideiglenesen felállított emlékoszlop megkoszorúzásra képezte volna egy, körülbelül 20 tagból álló társaság, megjelent a helyszínén, a melynek jelenlétében *Szántó* Sándor ügyvivő alelnök a felállított emlékoszlopot a vöröstoronyi fővármihattal főnökségének megőrzés és gondozás végett átadta. A gúla-alakú 5. m magas tartós emlékoszlop az Ölt meredek partján ma is sértetlenül áll, a mely körül *Barabás* József vöröstoronyi róm. kath. lelkész az ezredév alkalmából, a hét vezércmlékére, hét hársfát ültetett el. Az emlékoszlop elkészítésének, átszállításának és felállításának költsége 40 frt volt, a mely összegből osztályunk pénztárát 31 frt, terhelte, miután *Szántó* Sándor ügyvéd 5 frttal, *Gödri* Sándor törvsz. bíró 3 frttal és *Török* Árpád járásbíró 1 frttal járultak a kiadás fedezéséhez. Fogadják nevezettek a helyen is osztályunk hálás köszönetét.

Az okt. 4-én tartott ülésen a választmány *Szántó* Sándor eddigi ügyvivő alelnök lemondását fogadta el, kinek helyébe *Hidegh* István albirót kérte fel, hogy a legközelebbi közgyűlésig ő vigye az osztály ügyeit.

Ugyancsak e választmányi ülésen lépett az osztály a választmányi kebeléből megbízott elnökkel, titkárral és pénztárnokkal a nagyszabeni társadalmi köröktől kiküldött bizottságba, mely a millenniumi ünnepélyeket készítette elő. E révén osztályunk is, mint ilyen, résztvett Nagyszében magyarságának ezredévi ünnepélyein: úgy a május 3-án rendezett díszgyűlésen, mint a május 11-én tartott díszében és a június 8-iki műkedvelő előadáson, a melyek szép számu közönség pártolása mellett folytak le. Különleges s céljainak megfelelő feladata lett volna osztályunknak egy tavaszi multság rendezése, melynek azonban, különösen az iskolák ifjúságának más irányu elfoglaltsága és igénybevétele miatt, el kellett maradnia.

Kiemelendő fontos mozzanat az osztály 1896. márcz. 21-én megtartott E. K. E. bálja. A helyi magyarságnak már 10 év óta nem volt alkalmá, hogy ily irányban, oly impozáns módon adjon életjelt magáról, mint azt ebből az alkalomból tette volt. Oly sok év lefolyása alatt fiatal egyesületünknek jutott a szép feladat, hogy társadalmunk színe-javát hozza össze egy oly fényes multságon, a melynek erkölcsi sikere a lehető legteljesebb volt. A mint az előjelek mutatták, anyagi tekintetben is hasonlólt jegyezhetünk volna fel; az osztály saját alapja javára rendezett

bálja anyagi eredménnyel is záródott volna, ha a márczius 7-re hirdetett bált, az udvari gyász miatt nem kelle 21-re halasztanunk. Az 50 tagból álló rendező-bizottság fáradozásával és áldozatkészségével sikerült mégis az összes résztvevőket azon meggyőződésben megerősíteni, vajha helyi magyarságunk évenként rendezne egy ily elite-bált, a melynek szüksége itt Nagyszében bizonyításra nem szorul. A felülfizetésekkel: Munk János 1 frt, Székely György 1 frt, Török Károly 2 frt, Zachariás István 2 frt, valamint a 4 frtnyi bevételi többlettel alapunk 11 frttal gyarapodott; fogadják nevezettek az osztály nevében hálás köszönetünket.

Folyó ügyeink elintézése körül megemlítendő, hogy a helybeli Szász Kárpát Egyesület július 10-én tartott közgyűlésén az osztályt *Krassowsky* Rezső, *Szántó* Sándor és *Székely* István dr. képviselték.

Ily együttes fogadtatásban akarta a két osztály a városunkba érkező németországi túristákat részesíteni, a mit azonban nem tehetett meg, mert nevezett túristák jövetelök idejét nem jelentették be.

A központ felhívására, az általa kezelésbe vett dombhúti ásványviz helybeli elárúsítására az osztály a *Misselbacher* J. B. céget nyerte meg.

A központ intenciójának felelt meg az osztály, midőn a millenniumi kiállításra küldendő tárgyak ügyében Szébenvármegye alispánjával lépett érintkezésbe, a ki szíves közreműködését készségesen megígérte.

E napokban kérte fel a központ osztályunkat, hogy egy a Kárpát-Egyesületi Múzeum számára megvásárlandó kagylógyűjteményt tekintsen meg s róla véleményét mondjon. Szakértővel megnéztetvén a gyűjteményt, mivel az tudományos becséssel nem bír, s inkább csak kagylóink ipari alkalmazhatóságát akarja bizonyítani, az osztály azt megvételeire nem ajánlotta. — A kisebb jelentőségű ügyeken kívül ezek egyesületi életünk kiemelkedőbb mozzanatai.

Különleges helyzetünk és társadalmi egyesületeink iránt tartozó egyéb kötelezettségeink miatt mindez nem sok ugyan, hanem bizva osztályunk izmosodásában, reméljük, hogy az E. K. E. céljait a jövőben hathatósabban fogjuk szolgálhatni. Nagyszében, 1897. febr. hó 10-én. *Szántó* Sándor alelnök, *Strauch* Béla o. titkár.

A közgyűlés a tisztikart a következőkben választotta meg: Elnök: *Szöcs* Miklós, ügyvivő alelnök: *Szántó* Sándor, II. alelnök: *Gödri* Sándor, titkár: *Strauch* Béla, jegyző: *Dezső*

B. Antal, pénztáros: *Krassowsky* Rezső, ellenőr: *Gedeon* János, számvizsgálók: *Domanyáncz* Péter, *Székely* Károly, választmányi tagok: *Arz* Károly, *Baka* Elek, *Bicskey* Antal, *Bod* Péter, *Boros* Gábor dr., *Bán* Ferencz, *Elischer* József, *Eckárd* Rezső, *Erdélyszky* Mihály, *Várterész* Antal, *Miloius* József, *Fabritius* Vilmos, *Ferenczy* István, *Henrich* Károly, *Hidegh* István, *Kárpáthy* Gusztáv, *Metz* Vilmos, *Nagy* Lajos, *Noéh* Frigyes, *Pechy* Lajos, *Szalay* Ferencz, *Szenes* József, *Székely* István dr., *Szűcs* Elemér, *Vásárhelyi* János, *Zágoni* Gábor.

TESTVÉREGYESÜLETEK.

Kiállítás Késmárkon. A kassai kereskedelmi és iparkamara legutóbbi közgyűlésében elhatározta, hogy a folyó év őszén *kárpátvidéki iparkiállítást* rendez *Késmárkon*, mely az összes Kárpátvidéki vármegyék háziiparát fogja bemutatni; továbbá, hogy küldöttséggel megkéri a kereskedelmi minisztert, hogy a kiállítás védőségét elfogadja. A kamara a többi kamarákkal, a *Magyarországi Kárpát-egyesülettel* és az érdekelt vármegyékkel érintkezésbe fog lépni a kiállítás sikerének biztosítása végett.

A Magyar Tanítók Turista-Egyesülete febr. 18 án tartotta *Veregy* Károly dr. kir. tanfelügyelő elnöklése alatt ez évi közgyűlését, a melyen igen szépszámu közönség volt jelen. A közgyűlés földrajzi képek vetített bemutatásával volt egybekötve, melyet ket *Vágó* Bertalan mutatott be saját készülékével. A közgyűlésen bejelentette *Moussung* Géza ügyvivő alelnök, hogy a belügyminiszter az alapszabályokat ellátta a jóváhagyó záradékkal. A közgyűlés az egyesület elnökévé *Eötvös* Lóránd bárót, tiszteletbeli tagul pedig az egyesület iránt tanúsított kiváló érdemeiért *Röser* János tanintézeti igazgatót választotta meg.

A Magyar Földrajzi Társaság közgyűlése. A Magyar Földrajzi Társaság megtartotta évi rendezés közgyűlését *Erődi* Béla elnöklése alatt. Az elnök a lefolyt évről szóló jelentésében mindenekelőtt *Nansen* Fritjof északsarki expedíciójának, mint a mult év legjelentősebb földrajzi mozzanatának tudományos eredményét méltatja, azután főlemlíti *Andrének* az északi sark kikutatására tervezett léghajó kirándulásának meghiusultát, szól a belga kormánynak antarktikus expedíciójáról. Ismerteti a Himalájában és Afrikában végzett kutatásokat s azután áttér a Magyarországon végzett földrajzi munkásságra. Kiemeli különösen, hogy a millenniumi kiállításon a kartografia

A lábszánkózás kézi könyve.

(Irta Chernelházi Chernel István 47 képpel. Ára 1 frt. Lampel Róbert könyvkereskedése.)

Praktikus kis füzet jelent meg a mult hetekben a lábszánkózásról. Chernel István írta, a ki már rég foglalkozik a lábszánkózásnak hazánkban is meghonosításával. Tu lajdonképen az ő cikkelyei következtében kezdünk figyelmet fordítani a lábszánkózásra. A füzet mindenekelőtt tájékoztatót nyújt a lábszánkó terjedéséről. Azután következik az ismertető rész. — El van mondva ezekben a lábszánkó keletkezése és kifejlődése, készítése és főbb alakjai, felszerelése és gondozása. Végül jön a gyakorlati rész, melyből megtanuljuk, hogy kell lábszánkózni, mi annak a gyakorlati értéke és befejezésül útmutatást kapunk, hogy hol szerezhetjük be a legjobb lábszánkókat és a hozzája tartozó felszerelési cikkeket. A szöveget mindenhol ábrák teszik érthetőbbé.

»Hogy a *turisták* — ugymond a szerző — mit nyertek a lábszánkóban, könyven elképzelhető; de nemcsak ők, hanem mindazok a kiránduló helyek, melyek télen kiürültek s azok vendéglősei stb. is, a kik becsukták boltjaikat, mert nem lévén többé »evad«, látogatóik a szélrózsa minden irányában szétszaladtak. Tények mutatják, hogy a lábszánkózás terjedésével, annak gyakorlására kiválóan alkalmas kiránduló helyek télente is népesedni kezdenek, s a korcsmáros őszszel nem zárja be többé ajtaját, hanem várja »teelő vendégeit.« A turistikának egy egészen új neme: a téli turistika született meg s ezt e helyen azért említettük, mert nem tisztán mulatságélvezet az, hanem bizonyos hygienikus haszna és becse is van. Nem kicsinylendő pedig ez, mert a lábszánkózás rendkívül test- és lélek-edző mozgás s *tornászati oldalát* vizsgálja. is kitűnő dolog. Milyen jól eső látvány volna, ha sokat ülő ifjúságunk — úgy mint Norvégiában — tanítóik vezetése alatt vig csoportban kirándulna a szabadba! Bizony többet érne ez sok haszontalan elméleti túlterheltségnél! A *tudomány* szolgálatában is helyet kér magának a lábszánkó. A *természetbuvárnak* tél idején, vagy magas hegységek hólepte ormain, tetőin végzendő kirándulásain bizonyára nem kicsinylendő segédeszköze lehet az s a *földrajz*

munkásainak azonképpen. *Az a halhatatlan siker pedig*, melyet Dr. Nansen a sarkkör kutatásában elért tisztán és első sorban a lábszánkóhoz fűződik. Ezen a szerszámon edzette meg ő szervezetét s ha nem fordult volna hozzájuk, még manapság sem tudnánk, hogy Grönland belseje minő alkotásu? Nansen lábszánkón szélitiben végig ment rajta s megtudtuk, hogy az egész ország óriási hegyvidék, melyet mintegy roppant jégár oly vastag jégpánczél — a belső jegesedés — borít, melyből a legmagasabb hegyeknek épen csak csúcsai a »nunatak-ok« kandikálnak ki. S nélküle aligha sikerült volna az embernek, a XIX. század végén bár, a sarkvidék oly nagy darabját átbuvarolni, a honnét a tulajdonképpen sarkpont már csak annyira fekszik, mint Budapesttől Kolozsvár. Nansen ezt az éjsz. szélességi fokot (86° 14') elérte s ezzel egy valószínűságon korszakalkotó kulturtettet teljesíthetett, méltót századunk alkonyatához. De ezt a nagy diadalát is nagy részben azoknak a hosszú talpfáknak, a lábszánkóknak köszönhetjük. Sokoldalú haszna van a lábszánkózásnak, sok tekintetben hézagpótló az, meg van tehát okadatolva, hogy széles körben ismert legyen. Az illető mesterembereink pedig tanulják el a lábszánkó készítési módját s hozzanak forgalomba igazán jó eszközöket, nagy mennyiségben és olcsó áron.

FÜRDŐÜGY.

Felolvasás fürdőinkről. Hankó Vilmos f. év márczius havában a Szabad lyceumban, azután a balneologiai kongresszuson a magyar fürdőkről és ásványvizekről két rendbeli előadást tart. Az elsőt előkelő női közönség, a másodikat a kongresszus orvosi tagjai előtt. Mindkét előadáson az előkelőbb fürdőket és ásványvíztelepeket crnyőre vetített, nagyarányú képekben is bemutatja. A Szabad lyceumban hirdett előadások címe: *A magyar fürdők és ásványvizek szövege és képekben.* A balneologiai kongresszuson tartandó felolvasásnak címe: *A magyar fürdők és ásványvizek haladása az utolsó 10 esztendő alatt.* Az előkelőbb fürdőket és ásványvíztelepeket vetített képekben is bemutatja Hankó, köztük az E. K. E. dombháti és radna-borbereki fürdőit is.

gazdagon volt képviselve, szól a középiskolai földrajzi oktatás szemléltetésére készülő tanszerekről, elismeréssel emlékezik meg az iskolaügyi kormányról, mely ezeket a vállalatokat erkölcsileg és anyagilag is támogatja s a mult évben a középiskolai tanárok egyiptomi kirándulását is szervezte. Azután ismerteti a társaság Balaton-bizottságának munkálatait, megemlékezik a társaság vesztességéről, a mely Gervay Mihály alelnökének és több tagtársának halálával érte. Beszámol a társaság munkásságáról s végül megemlékezik a társaság 25 éves fönállásának alkalmasából rendezett jubileumáról, mely iránt nemcsak a hazai tudományos körök, hanem a világ összes rokontársaságai is érdeklődéssel viseltettek. Ezután Berecz Antal főtitkár bemutatta a mult év számadásait, s az 1897. évre szóló költségelőirányzatot. Ezek szerint a társaság bevétele 3961, kiadása 3630 forint volt a lefoly esztendőben, a társaság vagyona pedig 7880 frt A közgyűlés végül a társaság két megüresedett alelnöki székét Havass Rezső dral és Gerster Bélával töltötte be; elnöknek megválasztotta Salvator Lajos kir. herceget, tiszteletbeli tagoknak pedig következőket: Hauer Ferencz dr. Lenc Oszkár dr., Kalmár Sándor ellentengernagy, Vaszary Kolos hercegprímás, Fehér Ipoly főpát, Bethlen András gróf, Fesztetich Andor gróf, Fejérváry Géza báró, Darányi Ignác dr., Wlassics Gyula dr., Zsilinszky Mihály, Eötvös Loránd báró, Szily Kálmán dr., Semsey Andor, Ráth Károly, Kuun Géza gróf, Szalay Imre, Böckh János, Lóczy Lajos dr., Erdődi Béla dr., Berecz Antal. — A közgyűlés t. tagjává választotta Márki Sándor dr. egy. tanárt, kolozsmegyei osztályunk tudós alelnökét is. — A közgyűlést megelőzőleg Berecz Antal igen érdekes és aktuális felolvasást tartott Kréta-szigetéről.

A kundhásai nyaralók egyesülete a minap tartotta Kemény Ferencz dr. elnöklése alatt első választmányi ülését. Bejelentették az ülésen, hogy a telepre tervezett közlekedési vonalat a legsürgősebben kiépítik, továbbá, hogy a telepen a villák építését már megkezdték. Az egyesület ügyeire vonatkozólag Marsovszky Lajos titkár (Széchenyi-utca 1.) szolgál az érdeklődőknek felvilágosítással.